

LINKÖPINGS UNIVERSITET

Ekonomiska institutionen

Avdelningen för Affärsrätt

Ingrid Arnesdotter

Mars 2002

**AFFÄRSJURIDISKA PROGRAMMET
MED EUROPAINRIKTNING**

En uppföljning av de tre första årskullarna
Jobb, lön och uppfattning om utbildningen

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning	4
Bakgrund	6
<i>Enkät 1</i>	6
A: Beskrivning av populationen	6
A1: Vilka ingick i urvalet?	6
A2: Är de som svarat representativa för dem som tillfrågats?	7
A3: Svarspopulationens sammansättning med avseende på ålder och kön	7
A4: Examensfrekvens i svarspopulationen	8
A5: När började personerna i svarspopulationen arbeta?	10
B: Arbete eller fortsatta studier?	12
C: Mötet med arbetsmarknaden	14
C1: Inledning	14
C2: Sökprocessen	14
<i>C2:1 När börjar man söka arbete?</i>	14
<i>C2:2 Hur får man kontakt med sin första arbetsgivare?</i>	15
C3: Arbetsmarknadens värdering av utbildningen	15
C4: Arbetsgivarens skäl till det anställningserbjudande som respondenten accepterade.	17
D: Var och med vad arbetar affärsjuristerna?	18
D1: I vilka branscher arbetar affärsjuristerna?	18
D2: Svensk eller utländsk arbetsgivare?	19
D3: I hur stora företag arbetar våra affärsjurister?	19
D4: Vad blir man? Tjänsternas benämning	20
D5: Vilka arbetsuppgifter har man?	21
D6: Hur väl stämmer förväntningar och verklighet överens?	25
E: Lön och löneutveckling	29
F: Affärsjuristernas uppfattning om sin utbildning	31
F1: Hur nöjda är respondenterna idag med att de valde Affärsjuridiska programmet i Linköping?	31
F2: Anser respondenterna att de kan rekommendera andra att söka till Affärsjuridiska programmet i Linköping?	31
F3: Vad i utbildningen på Affärsjuridiska programmet tycker respondenterna att de idag har mest nytta av?	32
F4: Innehåll och pedagogiska former	34
<i>F4:1 Inledning</i>	34
<i>F4:2 Juridik</i>	34
<i>F4:3 Upprätta juridiska dokument</i>	35
<i>F4:4 Språk</i>	35
<i>F4:5 Ekonomi</i>	35
<i>F4:6 Tala, skriva, argumentera och förhandla</i>	35
<i>F4:7 Undervisnings- och examinationsformer</i>	36
F5: Studietakten	36
F6: I vilken grad uppfyllde utbildningen de uppställda målen?	36

<i>Enkät 2</i>	38
A: Beskrivning av populationen	38
A1: Vilka ingick i urvalet?	38
A2: Är de som svarat representativa för dem som tillfrågats?	38
B: Studietid och avbrottsfrekvens	39
C: Studieavbrottet	40
D: Arbete eller fortsatta studier?	41
E: Vad anser du idag om Affärsjuridiska programmet?	41
F: Avslutande kommentar	42

Sammanfattning

Redan den allra första studentkullen på Affärsjuridiska programmet i Linköping uppnådde samma examensfrekvens som studenterna på de väl ”inkörda” traditionella juristutbildningarna och det finns en tendens till att frekvensen ökar.

Efter avslutad utbildning på programmet går två tredjedelar av studenterna direkt ut i yrkeslivet. En knapp tredjedel fortsätter att studera i ytterligare en till två terminer, inte sällan utomlands.

En tredjedel av studenterna börjar söka arbete under den sista terminen på programmet och en tredjedel först under slutet av sina ”efter-programmet-studier”. En av sju söker inte arbete alls eftersom de istället blir erbjudna arbete.

Arbetsmarknaden är mycket positiv till utbildningen. Detta visar sig i att

- 1) medianpersonen erhåller anställning efter att ha sökt sex anställningar
- 2) genomsnittligt leder fyra anställningsansökningar fram till inbjudan till en anställningsintervju
- 3) genomsnittligt leder tre inbjudningar till anställningsintervju fram till två anställningserbjudanden
- 4) en av sju blir erbjuden arbete utan att ha sökt anställning
- 5) ingen av de som svarat på enkäten var vid svarstidpunkten ofrivilligt arbetslös
- 6) ingen har inom ramen för de fria kommentarerna redovisat svårigheter att få arbete
- 7) arbetsgivarna mycket ofta framhåller just utbildningen som skäl till att erbjuda anställning

Arbetsmarknaden för affärsjuristerna är bred och stämmer i hög grad med den bild av den tänkta arbetsmarknaden som ges i programmets utbildningsplan. Finns det en skillnad så är det att verklighetens arbetsmarknad har visat sig vara ännu bredare än den förutsedda. Bredden visar sig även i det mycket rikhaltiga sortimentet av tjänstebenenämningar! Drygt hälften går till det privata näringslivet och en dryg tredjedel till statlig tjänst. Nio av tio har en svensk arbetsgivare. En av fem arbetar hos en arbetsgivare med färre än 50 anställda, medan tre av fem fått anställning hos en arbetsgivare med mer än 200 anställda. Drygt tre fjärdedelar anser att deras arbetsuppgifter är relevanta i förhållande till deras utbildning (och då bör man hålla i minnet att det för 56% av respondenterna handlar om den första anställningen efter avslutade studier).

Trettio procent av de yrkesverksamma inom de tre undersökta årskullarna har en månadslön om minst 25.000 kr – men skillnaden mellan kvinnor och män är avsevärd, i det att hela 57% av männen har uppnått denna lön medan motsvarande gäller för endast nio procent av kvinnorna. Medianlönen efter ett års anställning är 19.000 kr, efter två år 22.500 kr, efter tre år 23.500 kr och efter fyra år 25.000 kr. Den övre kvartilen har avsevärt högre lön. Redan efter fyra yrkesverksamma år skiljer det hela 9.000 kr i månaden mellan undre och övre kvartil. Ingångslönen är högre i privat tjänst än i offentlig tjänst och löneskillnaden blir snabbt allt större med antal anställningsår.

Nio av tio är idag nöjda med att de valde Affärsjuridiska programmet i Linköping och nitton av tjugo säger att de kan rekommendera andra att välja denna utbildning. Tre av fyra anser att utbildningen i hög eller mycket hög grad kännetecknas av såväl goda möjligheter till personlig utveckling, gott samarbete mellan studenterna och mellan studenterna och lärarna som av insikten att juridisk verksamhet kräver förmåga att argumentera och ta ställning i värdefrågor. Däremot kunde integrationen mellan de ingående ämnena ha varit djupare och balansen mellan teori och praktik bättre.

Det är få som avbryter sin utbildning på Affärsjuridiska programmet utan att ha genomfört åtminstone ett års studier. Medan genomsnittet för alla högskoleutbildningar i landet är att en av fyra avbryter sina studier under det första studieåret, är det färre än en av tio på Affärsjuridiska programmet i Linköping. Studieavbrotten har sällan sin grund i otrivsel eller uppfattningen att utbildningen ej skulle vara av god kvalitet. Huvudorsaken är istället att personerna finner att de vill slå in på en annan yrkesbana än den Affärsjuridiska programmet är tänkt att leda till. I lejonparten av dessa fall ligger denna andra yrkesbana helt utanför det juridiska yrkesfältet. Tiden på Affärsjuridiska programmet har inte i något fall avskräckt vederbörande från fortsatta studier och de flesta tycker att tiden på Affärsjuridiska programmet är av värde för dem. Tio av elva personer har bevarat en klart positiv syn på programmet, trots beslutet att själva övergå till en annan utbildning.

AFFÄRSJURIDISKA PROGRAMMET MED EUROPAINRIKTNING - En uppföljning av de tre första årskullarna - de antagna Ht -94, -95 och -96

Bakgrund

Vid jultiden 1993 gav filosofiska fakulteten vid Linköpings universitet klartecken för ett nytt utbildningsprogram – det fyraåriga Affärsjuridiska programmet (då med tillägget ”med EG-inriktning”). Programmet var nytt inte bara för Linköpings universitet utan även för landet som helhet. Höstterminen 1994 antogs den första kullen. Sedan dess har ytterligare sju kullar hunnit antas och fyra kullar har kommit ut på arbetsmarknaden. Under vårterminen 2001 beslutade ledningen för programmet att undersöka hur de utexaminerades möte med arbetsmarknaden hade gestaltat sig och vad de ansåg om sin utbildning på Affärsjuridiska programmet.

I slutet av maj 2001 sändes två enkäter ut till programmets tre första årskullar; ett ganska omfattande formulär (Enkät 1) till dem som genomfört mer än fyra terminer av programmet innan de lämnade detsamma samt en kort variant (Enkät 2) till dem som genomfört högst fyra terminer. Ganska snart nåddes en svarsfrekvens av 70 procent (den längre enkäten) respektive 55 procent (den korta varianten). På grund av tidsbrist kom proceduren med påminnelser att bli starkt försenad. Först omkring jul 2001 erhöles ”den sista svars vågen”, vilken innebar att svarsfrekvensen steg till 86 respektive 69 procent.

Enkät 1

A: Beskrivning av populationen

A1: Vilka ingick i urvalet?

Enkäten sändes ut till 101 personer, vilka alla lämnat det Affärsjuridiska programmet efter att ha genomfört mer än fyra terminer av programmet. Av dessa 101 personer antogs 50 höstterminen 1994, 31 höstterminen 1995, 1 vårterminen 1996 (antogs till termin 2; redovisas i det följande under kullen Ht-95) och 19 höstterminen 1996. De låga talen för kullarna Ht-95 och Ht-96 förklaras av att många studenter studerar utomlands en till två terminer och sedan väljer att ej ta med dessa kurser i sin examen från programmet, utan förlänger sina studier för att också kunna läsa de valfria kurser som erbjuds under programmets två sista terminer. I maj 2001 fanns av detta skäl (i några fall av andra skäl, såsom långvarig sjukdom) två personer antagna ht-94 kvar på programmet, liksom fyra personer antagna ht-95 samt 18 personer antagna ht-96.

Av de femtio i kullen Ht-95 antogs 32 till termin 1, medan fjorton antogs till termin 5 och fyra till termin 7. Detta har sin förklaring i att vid den tidpunkten fanns det tvååriga programmet ”Juridisk basutbildning” vid universitetet. De studerande i årskurs 2 på detta program erbjöds möjligheten att övergå till Affärsjuridiska programmet, vilket de nämnda fjorton valde att göra. (Någon årskurs 1 fanns ej, eftersom något intag ej gjordes höstterminen 1993 i avvaktan på att det nya fyraåriga programmet skulle sätts. De fyra, som antogs till termin 7, hade gått ut basutbildningen vårterminen 1993 och därefter läst tillgängliga juridiska kurser under läsåret 1993-1994 i väntan på det nya programmet.

Tabell A1 Populationerna för Enkät 1 respektive Enkät 2

	Kull Ht-94	Kull Ht-95	Kull Ht-96
Antal registrerade på termin 7	4		
Antal registrerade på termin 5	14		
Antal registrerade på termin 1	41	40	45
Påbörjade aldrig studierna		-2	
Avbrutit studierna efter högst fyra terminers studier (<i>Enkät 2</i>)	-7	-2	-8
Bedriver ännu studier på programmet	-2	-4	-18
Lämnat programmet efter mer än fyra terminers studier (Enkät 1)	50	32	19

A2: Är de som svarat representativa för dem som tillfrågats?

Som framgått ovan har totalt 87 personer (86%) besvarat enkäten. Fördelningen på årskullarna är jämn; 86 % för kullen Ht-94, 84% för kullen Ht-95 respektive 89 % för kullen Ht-96. Vad gäller andelen kvinnor respektive män är denna 65,5% - 34,5% för de 101 personer som ingick i urvalet. Bland dem som svarat är fördelningen alldeles densamma. Som framgår av följande tabell gäller detta även när de båda grupperna (de som fått enkäten respektive de som även besvarat den) fördelas på årskullar (antagningsår). Huruvida de båda grupperna överensstämmer även i fråga om åldersfördelning har däremot ej kunnat kontrolleras.

Tabell A2:1 Andelen kvinnor/män i urvalet respektive svarspopulationen

	Urvalet (101 personer)		Svarspopulationen (87 personer)	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Kull Ht-94	54%	46%	51%	49%
Kull Ht-95	81%	19%	85%	15%
Kull Ht-96	68%	32%	70%	30%

A3: Svarspopulationens sammansättning med avseende på ålder och kön

Eftersom programledningen velat få veta, huruvida mötet med arbetsmarknaden, löneutvecklingen och uppfattningen om programmet kan vara beroende av personernas ålder och kön, har dessa variabler efterfrågats i enkäten. Vad gäller ålder är det personens ålder då denne antogs till programmet som anges.

Diagram A3:1

Svarspopulationens fördelning i åldersgrupper

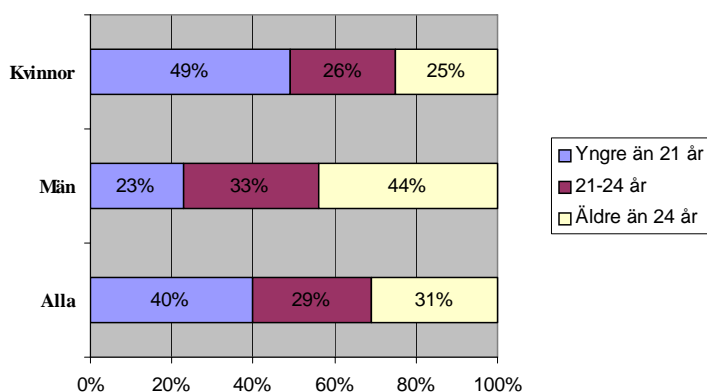
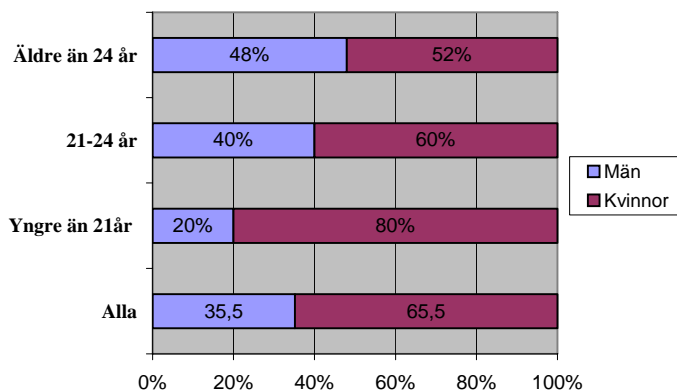

Diagram A3:2

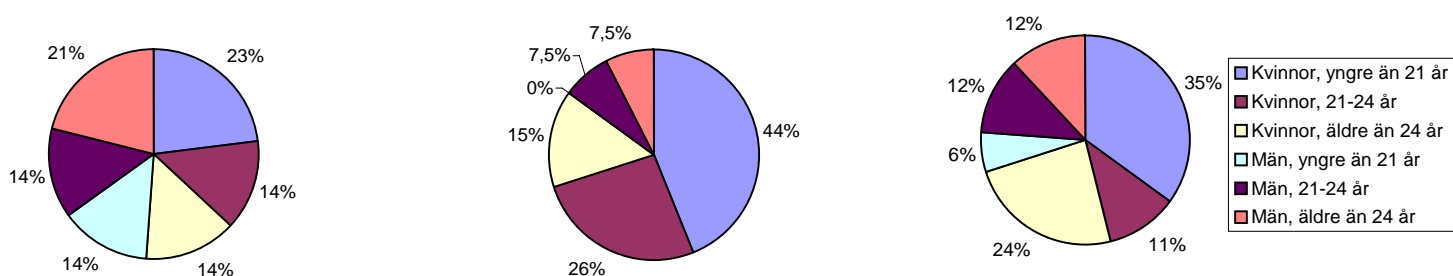
Andelen kvinnor/män i åldersgrupperna samt i hela svarspopulationen

Som synes är kvinnorna klart överrepresenterade i den yngsta gruppen, medan motsvarande inte gäller för de båda andra grupperna. I viss utsträckning kan detta bero på att männen skjuter upp universitetsstudierna p.g.a. värnpliktstjänstgöring. Men antagningsreglerna till programmet kan vara en annan faktor av betydelse. Eftersom endast en tredjedel av programplatserna fördelas mellan dem som söker i kvotgruppen ”betyg från gymnasiet” (en grupp som innehåller en hög andel unga), blir konkurrensen i denna grupp mycket hård, vilket sannolikt gynnar kvinnorna, emedan dessa genomsnittligt sett har högre gymnasiepoäng. Till detta kommer att en större andel män med höga gymnasiebetyg söker till högskoleutbildning inom det tekniska området.

Förhållandet att det är klart fler kvinnor än män på Affärsjuridiska programmet som helhet lär fullt ut kunna förklaras av språkinslaget. Framför allt gäller detta den franska inriktningen; det är helt enkelt ganska få män som i gymnasiet läser franska i sådan utsträckning att de uppfyller behörighetskraven. När det gäller den tyska inriktningen, har det vid alla antagningarna varit en jämn könsfördelning.

Diagram A3:3 Årskullarnas fördelning på kvinnor/män samt åldersgrupper
Kullen Ht-94 till vänster, Ht-95 i mitten och Ht-96 till höger

A4: Examensfrekvens i svarspopulationen

De 87 i svarspopulationen har på frågan huruvida de tagit ut examen på grundval av sina studier vid Affärsjuridiska programmet svarat följande.

51 personer har tagit ut en affärsjuridisk magisterexamen och ytterligare nio skulle kunna göra det, dvs. tillsammans utgör dessa personer 70 % av populationen. Två personer har tagit ut en affärsjuridisk kandidatexamen, en har en filosofie magisterexamen, tre en filosofie kandidatexamen och en har en juris kandidatexamen. Drygt tre fjärdedelar av de återstående

skulle kunna ta ut en affärsjuridisk kandidatexamen eller en filosofie kandidatexamen med affärsrätt som huvudämne.

Av svaren på andra frågor i enkäten framgår att ytterligare tre personer har avlagt en juris kandidatexamen; att två av dessa dessutom har en affärsjuridisk magisterexamen och att den tredje skulle kunna ta ut en sådan examen. Dessa tre ingår således bland de 51 respektive nio som redovisats ovan. Totalt har alltså 94% av svarspopulationen fullföljt studierna fram till en examen (även om inte så få av dem faktiskt ej har tagit ut en sådan).

Är den redovisade examensfrekvensen hög eller låg? Enligt Höskoleverkets rapport 2001:28 R (november 2001) är det 60 % av nybörjarna på juristlinjen (uppgiften gäller dem som började läsåret 1987/88) som avlägger juristexamen (inom 11 år efter antagningsåret) och ytterligare 9 % avlägger examen på någon annan utbildning. Motsvarande andel för ekonomutbildning är 66 % respektive 6 %. Eftersom Enkät 2 riktade sig enbart till dem som fullföljt mer än fyra terminer av programmet, är den i enkäten redovisade examensfrekvensen inte jämförbar med den som redovisas i Höskoleverkets rapport. Med hjälp av den statistik som programledningen för kan dock en god jämförbarhet uppnås. Den väsentligaste skillnaden ligger i att Höskoleverkets studie anger examensfrekvensen efter 11 år, medan examensfrekvensen på Affärsjuridiska programmet kan anges för en längsta tid av 7,5 år (antagna Ht-94).

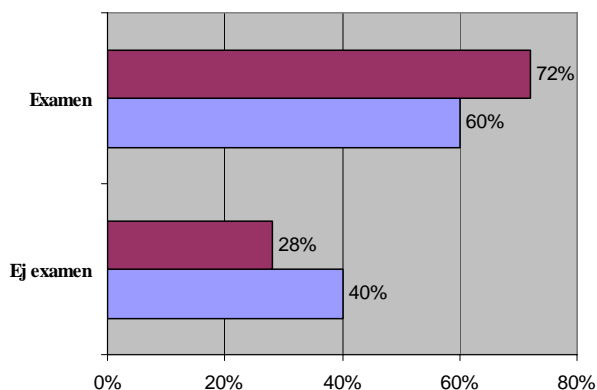
Tabell A4: Examensfrekvens vid Affärsjuridiska programmet i Linköping

	Antagna Ht-94	Antagna Ht-95	Antagna Ht-96	Antagna Ht-97
Antal nybörjare	41	38	45	40
Antal avlagda juridiska examina i februari 2002	24	26	25	6
Antal år sedan studierna påbörja- des	7,5	6,5	5,5	4,5
Examens- frekvens	58,5	68,4%	55,5%	15%

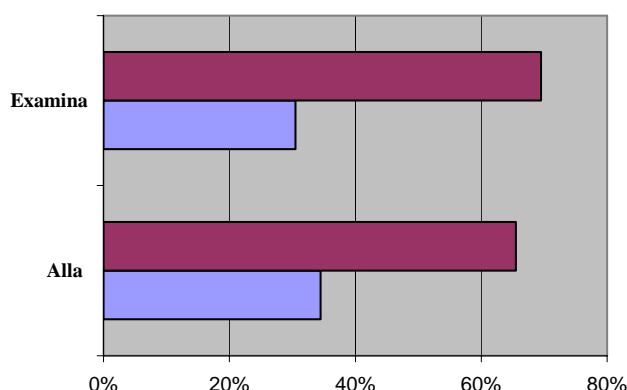
Finns det några skillnader i examensfrekvens mellan kvinnor och män eller mellan åldersgrupperna (det är ålder vid antagningen som anges)? De nedanstående tre diagrammen utgör ej ensamma underlag för några säkra slutsatser, eftersom antalet individer som ingår i populationen är så lågt. Mot bakgrund av att det av ovan nämnda rapport från Höskoleverket framgår att examensfrekvensen generellt sett är cirka sex procentenheter högre bland kvinnor än bland män, framstår det dock som sannolikt att den i diagrammen A4:1 och A4:2 redovisade skillnaden mellan kvinnor och män faktiskt är uttryck för ett mönster och inte en tillfällighet. Diagram A4:3 ger ej stöd för hypotesen att examensfrekvensen skulle ha ett samband med de studerandes ålder vid antagningen.

Diagram A4:1

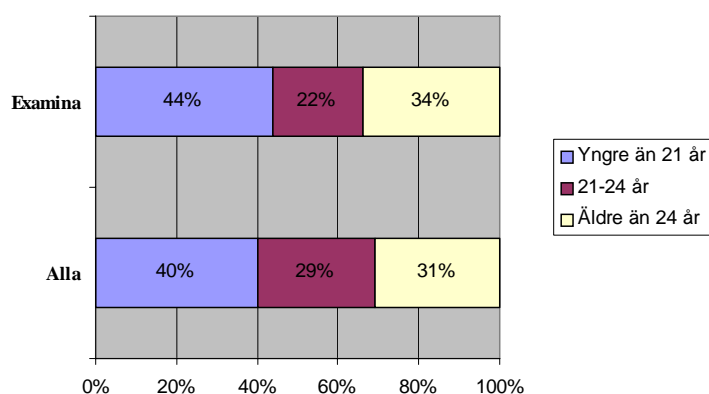
Andelen kvinnor/män som tagit ut examen respektive ej tagit ut examen

Diagram A4:2

Andelen kvinnor/män i gruppen med examen respektive i hela svarspopulationen

Diagram A4:3

Hur de som tagit ut examen respektive hela svarspopulationen fördelar sig på åldersgrupper

A5: När började personerna i svarspopulationen arbeta?

Affärsjuridiska programmet är en fyraårig utbildning. Man skulle därför kunna förvänta sig att finna att de tre årskullarna undersökningen omfattar, kom ut på arbetsmarknaden somrarna 1998, 1999 respektive 2000. Eftersom kullen H-94 även innehöll ett antal studerande som antogs till termin 5 respektive termin 7, finns det dessutom personer som skulle kunna förväntas ha börjat arbeta somrarna 1995 och 1996. Men som framgår av diagrammen nedan stämmer dessa förväntningar dåligt med verkligheten. I själva verket sprids en årskulls utträde på arbetsmarknaden ut över en period om fem-sex år, med en tydlig topp fem år efter antagningsåret. För ett nyinrättat fyraårigt utbildningsprogram tar det alltså nio till tio år att nå stadiet "full och jämn produktion". Det finns studenter som är klara med programmet på tre år – t.ex. med hjälp av tillgodoräknande av kurser ifrån annan utbildning. Det finns andra som tar sabbatsår, eller måste göra paus i studierna pga. sjukdom. Den "typiska" studenten är dock den som börjar arbeta fem år efter antagningen till Affärsjuridiska programmet. Det "extra" året beror mycket ofta på ett "utlandsår" som lagts in under programstudierna eller direkt efter att dessa avslutats. Detta år ägnas åt studier vid ett/flera utländska universitet eller en kombination av studier och praktik. Ett annat vanligt mönster är att ägna någon termin, efter det att av programstudierna är klara, åt studier i ämnen som inte ingår i programmet. Det är

vanligt att börja söka arbete under tiden man ägnar sig åt ”efter- programmet-studier”, som således bildar en övergångszon mellan åren som student och livet som yrkesarbetande. Se vidare under avsnitt B.

Diagram A5:1 Från vilken kull kom de som började arbeta ett visst år?

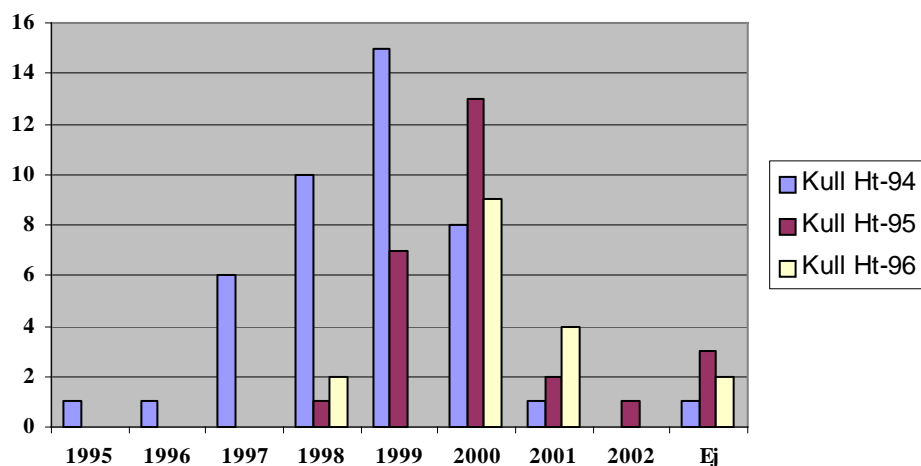

Diagram A5:2 Vilket år började de arbeta? Populationen fördelad på årskullar.

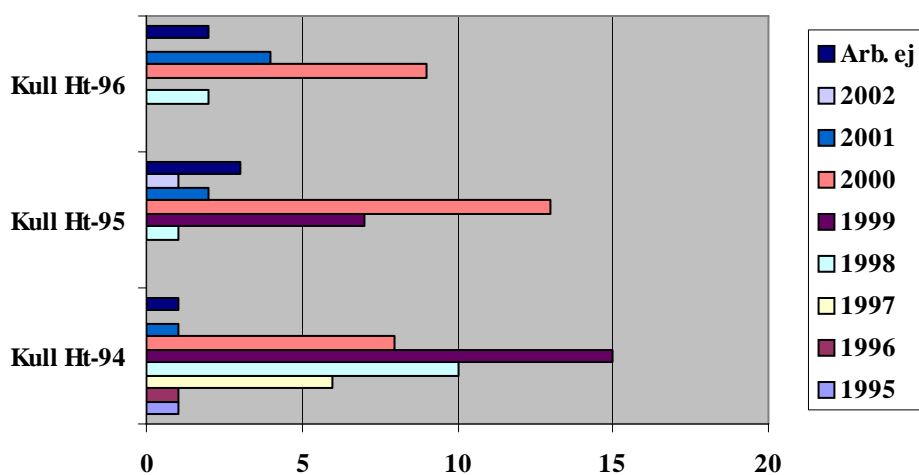
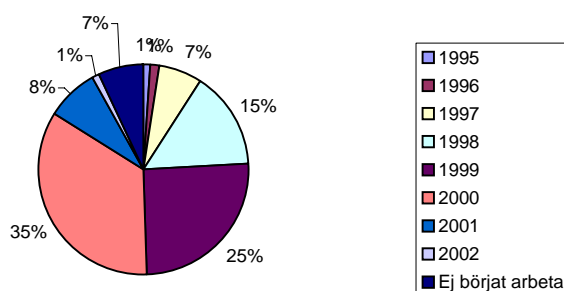

Diagram A5:3 Vilket år började de arbeta? Hela populationen

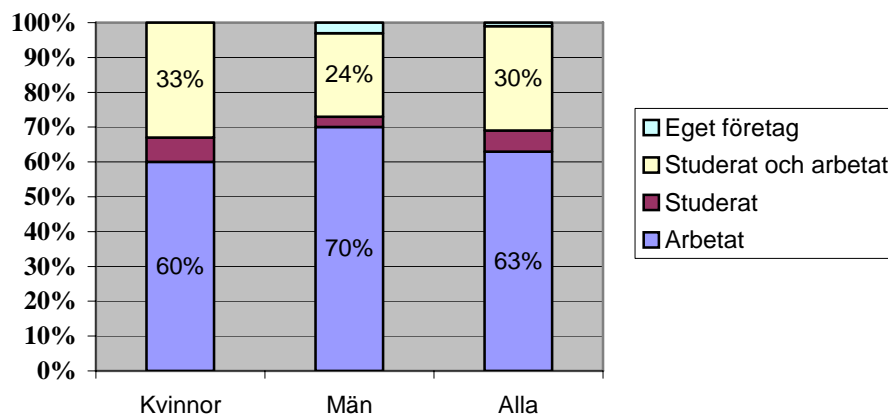
B: Arbete eller fortsatta studier?

I detta avsnitt redovisas svaren på frågan ”Vad har du gjort sedan du lämnade det Affärsjuridiska programmet?” Följande svarsalternativ fanns angivna:

Arbetat som anställd, under tiden
 Arbetat i eget företag, under tiden
 Fortsatt att studera, under tiden
 Annat, nämligenunder tiden
 Om du fortsatt att studera, ange här vad du har studerat:

Svaren visar att ungefär två tredjedelar av populationen ägnat sig åt enbart yrkesarbete och då så gott som uteslutande som anställd – eget företagande är ovanligt. En knapp tredjedel har både studerat och arbetat medan några procent har ägnat sig helt åt studier. Under ”Annat” har en person nämnt ”trainee, EU-kommissionen”, en annan ”projektanställning och praktikplats” och ytterligare två ”praktik”. I diagrammen nedan har dessa sysselsättningar räknats som arbete.

Diagram B1: Vad har du gjort efter studierna på Affärsjuridiska programmet?

När populationen delas upp i åldersgrupper (det är ålder vid antagning till programmet som anges) och i grupperna kvinnor och män, framträder vissa skillnader. I den yngsta gruppen är det i stort sett lika vanligt att man kombinerat studier och arbete som att ha ägnat sig åt enbart arbete. Detta gäller såväl kvinnor som män. Den äldsta gruppen tenderar att i högre grad än de båda andra grupperna ha ägnat sig helt åt yrkesarbete. Detta är knappast förvånande med tanke på att det rör sig om personer i 30-årsåldern.

Diagram B2: Vilka har enbart arbetat?

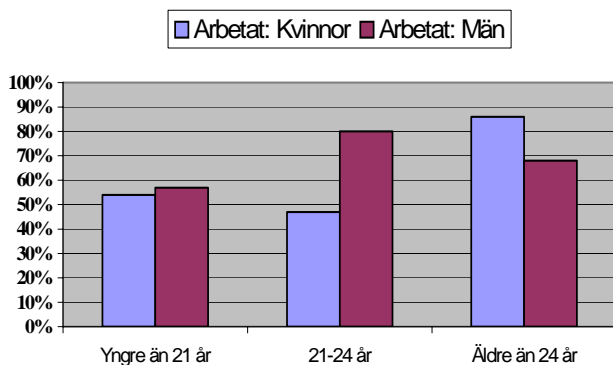

Diagram B3: Vilka har enbart studerat?

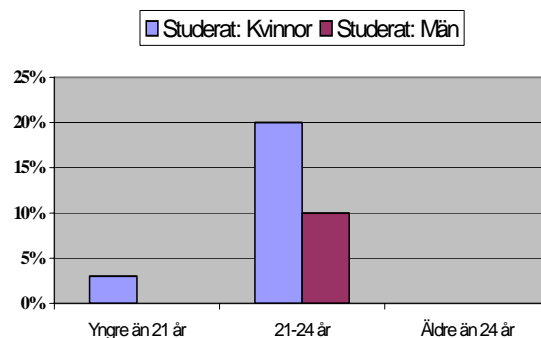
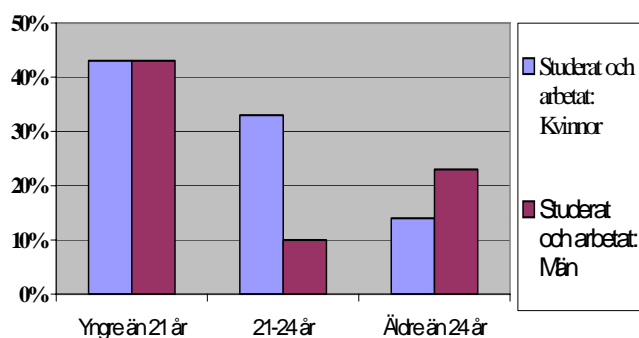

Diagram B4: Vilka har såväl studerat som arbetat?

Vad är det då man väljer att studera sedan man lämnat det Affärsjuridiska programmet?

Fem personer har velat erhålla också en juris kandidatexamen och har därför fortsatt sina studier vid annat lärosäte. Vad gäller uppgiven tidsåtgång för detta, varierar den mellan två och tre terminer. En av de fem har även studerat franska.

Två personer har använt ett år för att erhålla en Master in Law and Economics. Detta är ett Erasmusprogram. Lika många har använt lika lång tid för att få en LLM in European Law. En person har först (vid Göteborgs universitet) studerat Internationella relationer och därefter genomgått ett MBA-program vid Lubin School of Business, New York; totalt innebar detta 1,5 års studier.

Fem personer har ägnat sig åt språkstudier. Av dessa har två läst språk utöver andra studier; en är den blivande juris kandidat som nämnts ovan och den andre har under en treårsperiod vid utländska universitet läst engelska, juridik samt freds- och konfliktforskning. Av de tre som har enbart språkstudier har en bedrivit dessa utomlands under ett år, en har läst Internationell Business German i en termin och den tredje har läst franska i en termin.

Tre personer har studerat nationalekonomi under en termin. En har läst företagsekonomi i två år, en annan "ekonomi för att få en ekonomie kandidatexamen", en tredje har under en termin studerat företagsvärdering (vid Stockholms universitet).

En person har gått i bibelskola i två år, en annan har genomgått en fastighetsmäklarutbildning. En person studerade psykologi i en termin, en har under lika lång tid ägnat sig åt teoretisk filosofi. Tre har varit utbytesstudenter och två av dessa har förlängt utlandsvistelsen via utlandspraktik inom Leonardoprogrammet.

C: Mötet med arbetsmarknaden

C1: Inledning

Frågorna i denna del av enkäten gällde respondenternas första arbete efter det att de slutat att studera på Affärsjuridiska programmet. Med arbete menas i detta sammanhang såväl arbete i eget företag som anställning. I praktiken visade sig arbete i eget företag vara sällsynt; endast en person hade under någon tid ägnat sig åt detta. Frågorna var avsedda att ge information om sökprocessen och om arbetsmarknadens värdering av denna nya juristutbildning

C2: Sökprocessen

Respondenterna har fått svara på frågorna ”När började du söka arbete?” samt ”Hur fick du kontakt med din första arbetsgivare?”.

C2:1 När börjar man söka arbete?

Den första frågan hade följande svarsalternativ:

Under näst sista studietermen på Affärsjuridiska programmet

Under sista studietermen på Affärsjuridiska programmet

Omedelbart efter det att jag slutade att studera på Affärsjuridiska programmet

Senare, nämligen

Jag sökte aldrig arbete, utan började (fortsatte att arbeta) i eget företag, vilket jag startade ! före det att jag

började studera ! under det att jag studerade ! efter det att jag slutat studera

Jag sökte aldrig arbete, eftersom jag istället blev erbjuden anställning

Det vanligaste svaret är att man började söka arbete under den sista studietermen på programmet, men gavs lika fullt inte av fler än drygt en tredjedel av dem som besvarat frågan. I rätt hög grad beror detta på det förhållande som framkom redan i föregående avsnitt, nämligen att en knapp tredjedel av respondenterna fortsatte att studera under ytterligare en till två terminer. Dessa har – naturligt nog – inte börjat söka arbete förrän i slutet av dessa studier. En tredje grupp, som omfattar en sjättedel av respondenterna, avvaktade med att söka arbete till dess att programstudierna var avslutade. Intressant nog har en nästan lika stor grupp inte alls sökt arbete eftersom de istället erbjudits anställning.

Tabell C2:1 När började du söka arbete?

När?	Antal	Procent		
Under näst sista studietermen på Affärsjuridiska programmet	1	1,5%	Not 1: Efter/under utlandsstudier: 6 personer Under kompletteringsstudier för jur.kand.examen: 3 personer Efter ytterligare utbildning: 2 personer	
Under sista studietermen på Affärsjuridiska programmet	29	38%		
Omedelbart efter det att jag slutade att studera på Affärsjuridiska programmet	12	16%	Efter mastersexamen: 1 person Under påföljande termin, då jag även studerade: 1 person Efter sommaren: 5 personer	
Senare, nämligen ¹⁾	22	29%		
Jag sökte aldrig arbete, utan började (fortsatte att arbeta) i eget företag, vilket jag startade	före det att jag började studera	-	Efter sommarpraktik: 2 personer Under utlandspraktik: 1 person Ett halvår efter sista terminen: 1 person	
	under det att jag studerade	1		1,5%
	efter det att jag slutat studera	-		-
Jag sökte aldrig arbete, eftersom jag istället blev erbjuden anställning ²⁾	11	14%	Not 2: Här ingår en person som återgick till en tjänst som vederbörande varit tjänstledig ifrån under studierna på Affärsjuridiska programmet	

C2:2 Hur får man kontakt med sin första arbetsgivare?

Som framgår av tabellen nedan finns det ingen "kungsled", utan flera jämnstora vägar att gå för att komma i kontakt med den som blir ens första arbetsgivare. Det förefaller därför som att ett gott råd är att använda sig av flera vägar samtidigt. En kontaktväg kan behöva en särskild kommentar och det är "via studierna på Affärsjuridiska programmet". Vad som döljer sig där bakom är bl.a tre doktorandanställningar och tre anställningar som universitetsadjunkt. Alla tre adjunkterna har sedan gått vidare till anställningar hos andra arbetsgivare.

Tabell C2:2 Hur fick du kontakt med din första arbetsgivare?

Hur?	Antal	Procent	
via annons i press	17	20%	Not 1: Kontaktade företaget på eget initiativ: 5 personer Tidigare arbetat i företaget (t.ex. sommararbete): 4 personer
via annons på Internet	18	21%	
via arbetsförmedlingen	4	5%	Genom praktik: 2 personer Arbetsmarknadsdag: 2 personer
via studierna på Affärsjuridiska programmet	9	11%	Rekryteringsföretag: 2 personer Arbetsgivaren tog kontakt: 2 personer Rekommendation av juristkollega: 1 person Tips från lärare: 1 person
via personliga kontakter	15	18%	På juriststämman: 1 person Deltog i seminarium som anordnades av företaget: 1 person
annat sätt ¹⁾	21	25%	

C3: Arbetsmarknadens värdering av utbildningen

Respondenterna har fått svara på frågorna "Hur många anställningar sökte du?", "Hur många anställningsintervjuer blev du inbjuden till?", "Hur många anställningserbjudanden fick du (utöver det som ledde till din första anställning)", "Fick du veta varför just du blev erbjuden anställning?" samt "Vilka skäl angav arbetsgivaren till att just du blev erbjuden anställning?"

Bilden som framträder genom svaren på dessa frågor är klar: Arbetsmarknaden är mycket positiv till utbildningen. Beaktar man dessutom att det är fråga om en helt ny utbildning som arbetsgivarna rimligen jämför med den mycket välkända och starkt inarbetade juris kandidatexamen, framstår denna positiva uppfattning än tydligare. Bakom denna slutsats ligger följande resultat av enkäten.

- 8) Medianpersonen erhåller anställning efter att ha sökt sex anställningar
- 9) Genomsnittligt leder fyra anställningsansökningar fram till inbjudan till en anställningsintervju
- 10) Genomsnittligt leder tre inbjudningar till anställningsintervju fram till två anställningserbjudanden
- 11) En av sju blir erbjuden arbete utan att ha sökt anställning
- 12) Ingen av de som svarat på enkäten var vid svarstidpunkten ofrivilligt arbetslös
- 13) Ingen har inom ramen för de fria kommentarerna redovisat svårigheter att få arbete

Bilden är dock inte lika ljus i alla sina delar. Det förefaller som om arbetsgivarna förhåller sig mera avvaktande när det gäller den yngsta gruppen kvinnor. Genomsnittligt sett söker personer i denna grupp fler arbeten och deltar i fler anställningsintervjuer innan de får ett anställningserbjudande än vad som gäller såväl för de jämnåriga männen som för kvinnorna i de båda andra åldersgrupperna. För kvinnornas del gäller att arbetsmarknaden var mest

positiv till dem som var över 24 år då de antogs till Affärsjuridiska programmet och de hade dessutom samma chans till anställning som de jämnåriga männen.

Tabell C3:1 Antal sökta arbeten

Började studierna	Antal personer	Undre kvartil	Median	Övre kvartil	
Ht-94	40	13	5	3	Ht -94: 43 deltog i enkäten. Härav hade en person ännu ej sökt arbete och två personer har ej lämnat uppgift om antalet sökta anställningar. Ht -95: 27 personer deltog i enkäten. Härav hade två personer ännu ej sökt arbete och tre personer har ej lämnat uppgift om antalet sökta anställningar. Ht -96: 17 personer deltog i enkäten: Härav hade två personer ännu ej sökt arbete.
Ht-95	22	17	5	1	
Ht-96	15	35	13	6	
Alla	87	13	6	3	

Tabell C3:2 Antal anställningserbjudanden

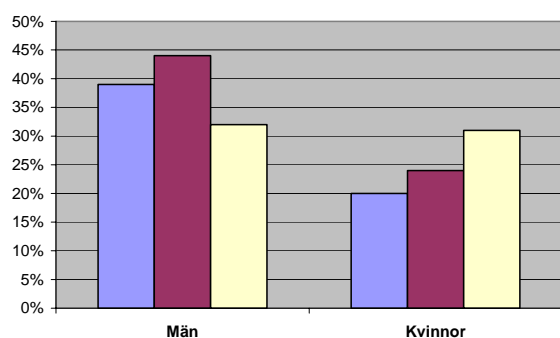
Började studierna	Antal personer	Undre kvartil	Median	Övre kvartil
Ht-94	41	1	1	2
Ht-95	22	1	1	2
Ht-96	15	2	2	4
Alla	78	1	1	3

Tabell C3:3 Antal inbjudningar till anställningsintervju

Började studierna	Antal personer	Undre kvartil	Median	Övre kvartil
Ht-94	39	1	2	3
Ht-95	18	2	3	4
Ht-96	15	3	4	7
Alla	72	2	3	4

Diagram C3:1

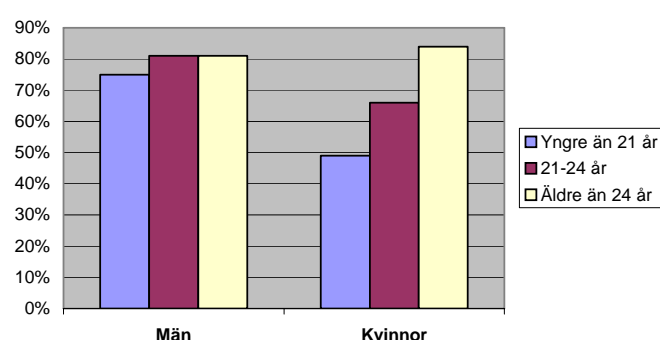
Kvoten mellan antal inbjudningar till anställningsintervju och antal sökta anställningar

Alla: 27%, dvs. fyra ansökningar resulterar i en inbjudan till anställningsintervju

Diagram C3:2

Kvoten mellan antal anställningserbjudanden och antal inbjudningar till anställningsintervju

Alla: 68%, dvs. tre inbjudningar till anställningsintervju resulterar i två anställningserbjudanden

C4: Arbetsgivarens skäl till det anställningserbjudande som respondenten accepterade.

I drygt hälften av fallen (55%) fick respondenten veta varför arbetsgivaren valt att erbjuda henne/honom en anställning. De skäl som angavs av dessa 39 arbetsgivare framgår av tabellen nedan. Som synes spelar utbildningen stor roll, vilket rimligen måste betyda att arbetsgivarna uppfattar Affärsjuridiska programmet som en bra utbildning.

Tabell C4:1 De skäl arbetsgivaren angav till att just respondenten erbjöds anställning

	Av respondenterna använda formuleringar	Antal arbetsgivare som angav detta skäl	Summa
Utbildning	Min utbildning	16	50
	Min juridiska och ekonomiska kompetens	13	
	Mina språkkunskaper	12	
	Min juridiska utbildning/examen	4	
	Min tidigare utbildning	1	
	Jag hade lämplig specialkompetens	1	
	Goda studieresultat	2	
	God förmåga att skriva svenska	1	
Erfarenhet	Min tidigare erfarenhet	10	16
	Min internationella erfarenhet	3	
	Mina erfarenheter från praktik	1	
	Idrotts erfarenheter	1	
	Föreningsliv	1	
Personliga egenskaper	Mina personliga egenskaper	17	29
	De kände mig sedan tidigare, ville främst anställa mig som person	8	
	Jag passade in i teamet	3	
	Min ålder	1	
Visat intresse	Min intresseanmälan, i vilken jag talade om varför jag ville arbeta i just det företaget	1	2
	Att jag verkade genuint intresserad	1	
Annat	Att jag gav ett gott intryck under intervjun (på en arbetsmarknadsdag)	1	4
	Rekommendation från lärare på programmet	1	
	Rekommendation	1	
	Rätt plats, rätt tid och rätt profil (Mycket slump)	1	

D. Var och med vad arbetar affärsjuristerna?

D1: I vilka branscher arbetar affärsjuristerna?

En bärande tanke vid skapandet av programmet var att det fanns ett påtagligt och ökande behov av juridisk kompetens av ett annat slag än det som juris kandidatutbildningen i första hand är avsedd att fylla. Strategin var sålunda att bredda arbetsmarknaden för jurister, inte att försöka konkurrera ut jurister med traditionell utbildning. I utbildningsplanen för Affärsjuridiska programmet står följande att läsa angående vilken arbetsmarknad som utbildningen är tänkt för.

”Det affärsjuridiska utbildningsprogrammet är en lämplig bakgrund för anställning i varuproducerande företag respektive tjänsteföretag (bl. a. bank- och försäkringsföretag, fastighetsförvaltande företag, revisionsbyråer, detalj- och partihandel, transport och spedition) – även de med betydande internationella affärskontakter – framför allt inom inköps-, försäljnings-, ekonomi- och finansfunktioner inom förekommande stabs- och internkonsultfunktioner med juridisk inriktning. Utbildningen kan också utgöra en lämplig bakgrund för verksamheter i branschorganisationer, internationella organisationer och offentliga nationella eller mellanstatliga organ med anknytning till handel med varor och tjänster.”

Diagrammen och tabellerna nedan ger vid handen att verkligheten i hög grad motsvarar denna beskrivning! Den skillnad som finns är att affärsjuristernas arbetsmarknad visat sig vara ännu bredare än vad som förutskickades, främst genom att Skattemyndigheten har visat ett stort intresse för att anställa personal med utbildning från Affärsjuridiska programmet. Förhållandet att även advokatbyråer återfinns bland arbetsgivarna kan motivera en särskild kommentar. En affärsjuridisk magisterexamen ger ej (enligt nuvarande regler) möjlighet till inträde i Advokatsamfundet och därmed ej heller möjlighet till att få använda titeln advokat. Man skulle därför kunna tro att de i populationen som arbetar på advokatbyrå är de fyra personer som har en juris kandidatexamen. Men så är ej fallet. Ingen av dessa fyra arbetar eller har arbetat på en sådan byrå. Det borde betyda att även advokatbyråer finner utbildningen vid affärsjuridiska programmet väl ägnad som grund för det arbete som bedrivs inom affärsjuridiskt inriktade advokatbyråer. Likväl bör den affärsjuridiska magister som erbjuds anställning på advokatbyrå ta i beaktande att en sådan anställning enligt nu gällande regler ej kan leda vidare till en advokattitel och/eller delägarskap i en advokatbyrå.

Diagram D1:1 Första anställningen (80 st)

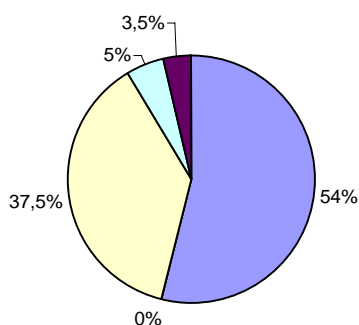
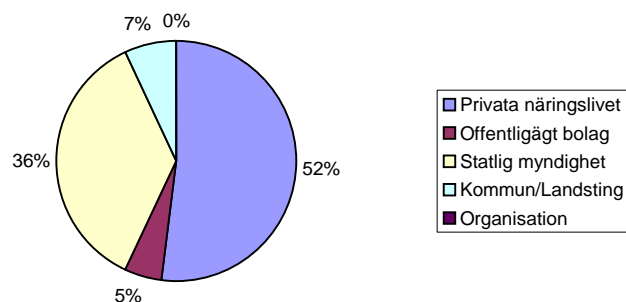

Diagram D1:2 Senare anställningar (44 st)

Tabell D 1: Branschfördelning – alla anställningar

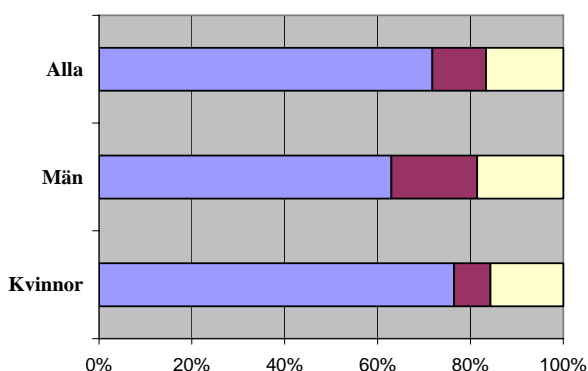
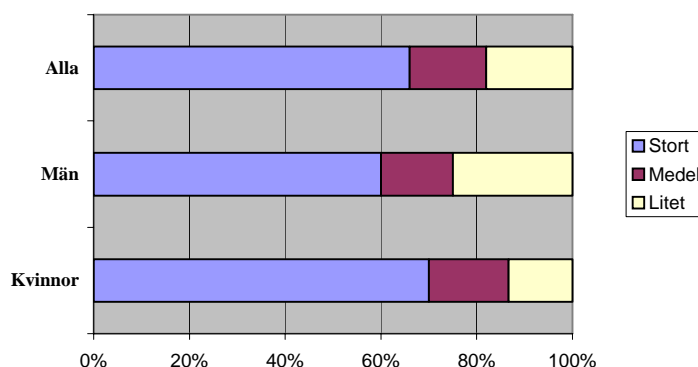
		Kvinnor	Män	
Privata näringslivet	Advokatbyrå/juridisk byrå	5%	9%	Not 1: byrå med inriktning mot tjänster inom organisationsförändringsområdet; Exportrådet i Helsingfors; bemanningsföretag; LRF:s konsultbyrå; bolag inriktat mot upphandlingar och internationella köp; juridisk byrå som även arbetar med ekonomisk rådgivning, kvalitetsrevision, kvalitets-säkring och strategiskt ledarskap Not 2: Datacom-tjänster; IT-utbildning; fastighetsmäklari; flygbolag; flygplats Not 3: försäljning av kraftanläggningar; varor och tjänster inom IT Not 4: Linköpings universitet; Luftfartsverket; Jordbruksverket; Försvarsmakten, Luftfartsinspektionen; Försvarets materielverk; Invandrarverket; EU-kommissionen; CSN; Näringsdepartementet, Riksdagen; en länsrätt; en försäkringskassa Not 5: Swedac; Swedish Trade Council Germany; Internationella Handelskammaren ICC; en arbetstagarorganisation; en A-kassa
	Revisionsbyrå	5%	-	
	IT-konsultbyrå	1%	-	
	Annat slags konsultbyrå ¹⁾	7%	7%	
	Bank/finansföretag	11,5%	5%	
	Försäkringsföretag	8%	-	
	Annat slags tjänsteproducerande företag ²⁾	1%	11%	
	Varuproducerande/varusäljande företag	13%	16%	
	Annat ³⁾	4,5%	2%	
Offentligt bolag		2%	5%	
Statlig myndighet	Skattemyndigheten	12%	20%	
	Kronofogdemyndigheten	-	2%	
	Annat ⁴⁾	22%	14%	
Kommun/Landsting		6%	2%	
Organisation	⁵⁾	2%	7%	

D2: Svensk eller utländsk arbetsgivare?

Oavsett om det gäller den första anställningen eller en senare, är arbetsgivaren i nio fall av tio svensk. Det är således ca 10 % av populationen som arbetar hos en utländsk arbetsgivare (det rör sig om arbetsgivare i USA, Finland och Tyskland). Det är rimligen att uppfatta som ett gott betyg avseende utbildningens innehåll att våra affärsjurister är konkurrenskraftiga även i förhållande till personer med en juristutbildning från arbetsgivarens eget land.

D3: I hur stora företag arbetar våra affärsjurister?

Som framgår nedan, arbetar drygt 60% av populationen i stora företag, varmed förstås företag med mer än 200 anställda. Ca 15 % finns i medelstora företag (50-200 anställda) och 15-20 % i små företag (färre än 50 anställda).

Diagram D3:1 Företagsstorlek, 1:a anställningen**Diagram D3:2** Företagsstorlek, 2:a-4:e anställningen

D4: Vad blir man? Tjänsternas benämning

Det finns nästan lika många tjänstebenenämningar som det finns anställningar! Här nedan anges de i bokstavsordning. Är det mer än en person som har/har haft en anställning som benämns på angivet sätt, anges antalet med en siffra inom parentes. (Benämningar på engelska återges med samma användning av versaler som aktuell person själv använt i svaret på enkäten)

1. Administratör (2)	42. Konsult (2)
2. Affärsansvarig	43. Konsult/ekonomichef
3. Affärsjurist	44. Konsulttrainee
4. Ansvars- & regresshandläggare	45. Kontorschef
5. Arbetsrättsjurist	46. Kreditansvarig
6. Biträdande generalsekreterare	47. Kredithandläggare
7. Biträdande jurist (7)	48. Kundansvarig/Ramavtalsansvarig
8. Bolagsjurist	49. Kvalificerad skattekonsult (3)
9. Bolagsjurist/affärsutvecklare	50. Legal counsel & patent assistent
10. Buyer	51. Organisationskonsult
11. Chief legal officer and Administrative Director	52. Partner Manager
12. Claim representative	53. Processförare (2)
13. Credit Analyst	54. Projektledare
14. Credit card manager	55. Projekt manager
15. Credit & Collections specialist	56. Purchaser/Legal counsel
16. Contract manager (5)	57. Quality Manager
17. Departementssekreterare	58. Redovisningsekonom
18. Doktorand (2)	59. Rådgivare (3)
19. Ekonomiansvarig/företagsjurist	60. Sales agent
20. Ekonomihandläggare	61. Sekreterare för Infotjänst
21. Ekonomikonsult	62. Senior manager
22. Ekonomisk rådgivare	63. Skadereglerare (4)
23. EU Coordinator Manager	64. Skatteaspirant (8)
24. Executive buyer/legal coordinator	65. Skattehandläggare (2)
25. Fastighetschef/jurist	66. Skattejurist (3)
26. Fastighetsmäklare	67. Socialsekreterare
27. Föredragande	68. Strategisk inköpare
28. Företagsrådgivare	69. Studiestödsutredare (2)
29. Försäkringssekreterare	70. Technical Writer/Information Controller
30. Global Accounts Recievables Expert	71. Trainee
31. Handläggare (4)	72. Trainee på EU-kommissionen
32. Handläggare/EEU/EEG-ansvarig	73. Universitetsadjunkt (4)
33. Handläggare/jurist (2)	74. Upphandlingsjurist
34. Handläggare/rådgivare (2)	75. Utredare
35. Indata manager Sweden	76. Utredare/förvaltningsjurist
36. Inkassohandläggare	77. VD-assistent
37. Inköpare (3)	78. VD-assistent/Venture manager/Corporate Law
38. Inköpschef	79. Värdepappersadministratör
39. Internkonsult	
40. Jurist (3)	
41. Juristtrainee (2)	

D5: Vilka arbetsuppgifter har man?

Respondenterna ombads ange sina fem viktigaste arbetsuppgifter inom varje anställning som de haft sedan de lämnade Affärsjuridiska programmet. Här nedan återges ett antal sådana arbetsuppgiftsbeskrivningar. De har ordnats under rubriker som anger typen av arbetsplats och därunder under de benämningar som den aktuella tjänsten haft. Förhoppningen är att på detta vis ge läsaren en god bild av vad arbetsmarknaden funnit vara arbetsuppgifter som lämpar sig för att bli utförda av den som har en affärsjuristutbildning.

Revisionsbyrå

Skattejurist

1. Skatteutredningar
2. Socialförsäkringsutredningar
3. Kundmöten för konsultation

Skattejurist

1. Utredningsarbete
2. Författande av promemorior
3. Uppdateringar av diverse kundmaterial
4. Påläsning av nyheter inom området

Skattejurist

1. Due diligence – Internationellt
2. Omstruktureringar
3. Skatteplanering för fåmansföretag
4. Övrig skattekonsultation inkl. civilrätt
5. Intern utbildning

Annat slags konsultbyrå

Juristtrainee

1. Affärsjuridisk och familjerättslig rådgivning till privatpersoner och företag
2. Deklarations- och skatterådgivning
3. Dataansvarig
4. Marknadsföra juridiken
5. Anordna kurser och informationsmöten om juridiska ämnen

VD-assistent

1. Granska bolagets avtal
2. Kontakter med myndigheter gällande juridiska frågor
3. Formulera brev, engelska och svenska
4. Bollplank vid diskussioner
5. Genomgång av VD:s korrespondens

Senior Manager

Arbetar på ett bolag inriktat mot upphandlingar och internationella köp. Detta innebär

1. Ansvarig för ()-sfärens större köp av telecom och mediaföretag
2. Leda konsulter
3. Juridisk rådgivning åt klienter

Bank/finansföretag

Ekonomisk rådgivare

1. Placerings- och finansieringsrådgivning
2. Rådgivning i familjerättsliga och skatterättsliga frågor

Inkassohandläggare

1. Handlägga skuldsaneringsärenden/yttranden till domstol, kronofogdemyndigheten
2. Förhandla fram ackord. Göra solvensbedömningar
3. Upprätta avbetalningsplaner
4. Handläggning av exekutiva ärenden
5. Besvara telefonsamtal

Kreditansvarig

1. Inom en liten organisation (6 anställda) får man vara beredd att hjälpa till med allt: svara i telefon, hjälpa kunder, bokföra, utreda problem etc.
2. Delta i beviljande av krediter
3. Upprätta/kontrollera skuldebrev och säkerhetshandlingar
4. Rapportera om krediter i olika stadier (sökta, beviljade, löpande och oregrerade fordringar)
5. Vara vaken för juridiska problem i verksamheten

VD-assisten/Venture Manager/Corporate Law

1. Avtalsskrivande
2. Tf VD för dotterbolag
3. Konsultuppdrag innebärande rekonstruktion av tre bolag
4. Genomförande av emissioner
5. Övrig bolagsjuridik

Försäkringsföretag*Ansvars- och regresshandläggare*

1. Ansvarsskadereglering
2. Regressärenden
3. Inkassoärenden
4. Intern utbildning/information

Claim representative

1. Bestämma vem som är ansvarig för olyckan
2. Förklara policyn
3. Se till att lagar och regler följs
4. Se till att bilar m.m. blir lagade
5. Att bemöta klienter på ett serviceinriktat sätt

Annat slags tjänsteproducerande företag**Ej specificerad verksamhet***Ej specificerad benämning*

1. Information om juridikens betydelse i ett företags vardagliga och löpande verksamhet
2. Kontroll och uppföljning av existerande avtal och kontrakt
3. Förhandling med avtalsparter angående förändringar av befintliga avtal
4. Medverka i ledningsgruppsmöten
5. Besvara löpande juridiska frågor i verksamheten

Fastighetsmäklarföretag*Fastighetsmäklare*

1. Förmedla fastigheter och bostadsrätter
2. Ge råd till säljare och köpare av juridisk, ekonomisk eller teknisk natur i samband med försäljningen
3. Kontrollera ägarförhållanden, servitut och inteckningar
4. Hjälpa säljaren och köparen att upprätta överlåtelsehandlingar
5. Marknadsföra försäljningsobjekt

Jurist

1. Upprätta testamenten
2. Arvs- och gåvolösningar
3. Familjerättsliga frågeställningar
4. Utbildning inom försäkringstekniska frågor
5. Administrativa uppgifter

Skadereglerare

1. Förhandling
2. Försäkringsrätt
3. Avtalstolkning
4. Kommunikation
5. Kundservice

Flygplats*Fastighetschef/jurist*

1. Skriva avtal
2. Utredningar
3. Skriva rapporter
4. Hyresförhandlingar
5. Mindre tvister/administration

IT-företag*Bolagsjurist/affärsutvecklare*

1. Ansvara för den juridiska delen av allt som sker inom koncernen
2. Upprätta avtal med kunder, leverantörer och samarbetspartners
3. Immaterialrättsliga frågor (mestadels varumärken)
4. Bolagsrättsliga frågor; fusioner, nyemissioner, vilka organ som skall fatta vilka beslut, etc.

Varuproducerande/varusäljande företag

Buyer

1. Övergripande ansvar för avtalsprocessen samt för samtliga avtal om investeringar, förbrukningsmaterial, konsulttjänster m.m. (mestadels på engelska)
2. Avtalsförhandlar (lokalt, regionalt och globalt)
3. Framtagande av RFP, inkl. avtalsförhandling med amerikanska och engelska leverantörer
4. Purchase to pay-processer avseende investeringar, förbrukningsmaterial, tjänster
5. Strategiska inköp

Credit card manager

1. Förhandling av avtal
2. Projektledning
3. Ekonomisk analys
4. Kommersiell kravställare på e-handelsprojekt
5. Supportfunktion; expert till organisationen

Contract Manager

1. Avtal och kontrakt, från utkast till färdiga avtal
2. Förhandlingar
3. Deltar i affärsutveckling
4. Deltar i marknadsföring
5. Utbildar inom avtalsområden

Inköpare

1. Skriva logistikavtal
2. Se till att avtal följs
3. Förbättra interna rutiner
4. Agera teamledare
5. Förhandla priser/kostnader

Jurist

1. Bevaka marknaden angående pågående offentliga upphandlingar
2. Skriva offerter inom lagens om offentlig upphandling ramar
3. Underhålla alla löpande avtal, löpande kontakt med alla inköpare på landstingen och sjukhusen
4. Ansvarar för prismodulen och ansvarar för att alla priser till kunderna "hamnar rätt"
5. Konsult för säljarna vad gäller juridiska frågor och vad som händer på marknaden

Jurist

1. Produktion av tidning/nyhetsbrev (Jag sköter nästan allt från det att manus kommer till redaktionen tills tidningen går iväg till tryckeriet)
2. Uppdatering och korrekturläsning av kalender och bilagor
3. Uppdatering av IT-produkter
4. Kontroller, kontroller, kontroller!

Legal counsel & patent assistant

1. Bygga upp en "legal"-avdelning, dokumentera processen/sättet att arbeta m.m
2. Hantera alla avtalsfrågor (ta fram mallar för "våra" avtal; granska avtal som vi skall skriva under, se till att vi har avtal som täcker våra intressen osv.)
3. Assistera patentingenjören i immaterialrättsliga frågor (framförallt patentfrågor)
4. Svara på övriga juridiska frågor som företagets olika avdelningar kan ha, eftersom jag är den första och enda juristen här.

Ospecificerad benämning

1. Försäkringsansvarig
2. Kontraktsläsning
3. Valutasäkring
4. Likviditetsplanering

Trainee

1. Egen utbildning
2. Valutariskhantering
3. Övrig finansieringsverksamhet
4. Juridik
5. Redovisning

Annat**Förtag som arbetar med försäljning av stora anläggningar***Contract Manager*

1. Kommentera avtal
2. Förhandla
3. Intern avstämning med ingenjörer och försäljare
4. Intern process för styrelsens beslut inför varje kontrakt/projekt
5. Utarbeta standardvillkor/avtal

Offentligt bolag*Bolagsjurist i trafikbolag*

1. Offentlig upphandling
2. Avtalsskrivning
3. Lag- och avtalstolkning
4. Bolagsjuridiskt bollplank
5. Stabsfunktion, vilket innebär en roll i beslutandeprocessen internt och gentemot ägarna

Executive buyer/legal coordinator i elkraftsbolag

1. Genomföra upphandlingar
2. Förhandla priser, villkor etc.
3. Stötta inköpsavdelningen med juridisk kompetens
4. Utveckla inköpsprocesser

Statlig myndighet**Skattemyndigheten***Handläggare*

1. Taxering
2. Revision
3. Momskontroll
4. Handläggning av ärenden i domstol
5. Kontaktperson för process- och förfarandefrågor i kontakt med andra kontor

Kvalificerad skattehandläggare

1. Taxering av fysiska personer (icke näringsidkare) samt näringsidkare och bolag
2. Utredningar och omprövningar av taxeringar av ovan nämnda skattesubjekt

Handläggare

Jobbar med granskning av e-handelsföretag i hela landet. Detta innebär

1. Surfa rätt på e-handlare
2. Revision
3. Riskbedömning
4. PM-skrivande

Skattehandläggarspirant

1. Taxering – granska deklARATIONER
2. Service åt allmänheten (telefonjour t.ex.)
3. Praktik inom revision
4. Går internutbildningskurser

Processförare

1. Processföring i länsrätt och kammarrätt
2. Materiellt stöd till övriga medarbetare
3. Undervisning

Annan statlig myndighet

Handläggare på Luftfartsinspektionen

1. Språklig granskning av bestämmelseförslag
2. Juridisk granskning av bestämmelseförslag
3. Bevakning av remisser från Kommerskollegium

Handläggare/rådgivare på Luftfartsverket

1. Tillståndsgivning till svenska flygbolag
2. Tillståndsgivning till svenska flygplatser
3. Regelgivning/framtagande av bestämmelser
4. Deltagande i och uppföljning av internationellt samarbete
5. Information och allmänna göromål på avdelningen/sektionen

Handläggare/Jurist på Jordbruksverket

1. Utreder juridiska frågor som uppkommer vid överföringar/handel med mjölkkvoter
2. Föreskriftsarbeten
3. Utforma kravspecifikationer för ändringar i datasystemet
4. Testning
5. Ärendehantering

Försäkringssekreterare hos

Försäkringskassan

1. Samordna rehabilitering
2. Utredda rätten till sjukpenning
3. Bedöma rätten till sjukpenning
4. Utredda rätten till sjukbidrag/förtidspension
5. Skriva beslutsunderlag inför pensionsprovning

Organisation

Jurist/handläggare hos SWEDAC

1. Juridisk rådgivning
2. Besvara remisser/klagomål
3. Juridisk expert – marknadskontroll ädelmetall
4. Författa föreskrifter etc.
5. Notifieringar av tekniska föreskrifter (98/34/EG)

D6: Hur väl stämmer förväntningar och verklighet överens?

Respondenterna har fått besvara frågan: "Motsvarar arbetsuppgifterna de förväntningar du hade på dessa när du ännu studerade på Affärsjuridiska programmet?" ifråga om såväl det första arbetet som det nuvarande arbetet (förutsatt att det senare inte var samma arbete som det första). Svartalternativen var följande: Ja, helt; Ja, i huvudsak; Bara i liten utsträckning; Inte alls.

Som framgår av diagrammen överensstämmer förväntningar och verklighet för något mer än varannan person när det gäller det första arbetet och överensstämmelsen ökar efter anställningsbyte. Huruvida överensstämmelsen mellan förväntningar och verklighet är större eller mindre bland respondenterna än bland personer som genomgått t.ex. en ekonomutbildning eller en juris kandidatutbildning är obekant. Generalistutbildningar, till vilka såväl ekonom- som juristutbildningar räknas, har ej lika tydliga målbilder som mer specialiserade utbildningar. Inte heller är det vanligt med tydliga och realistiska beskrivningar av juristers eller ekonomers yrkesroller i vare sig media eller litteratur. Det ter sig inte heller orimligt att anta att en ny juristutbildning, avsedd att leda till för jurister ej traditionella yrkesroller, ökar svårigheterna för de studerande att göra sig helt realistiska föreställningar om innehållet i det kommande yrkeslivet. Det är ej heller lätt för lärarna att bidra till att de studerande skapar sig

realistiska föreställningar då flertalet av dem även de saknar personlig erfarenhet av de avsedda nya yrkesrollerna.

Diagram D6:1 Första arbetet.
Överensstämmer arbetsuppgifterna med dina förväntningar under utbildningen?

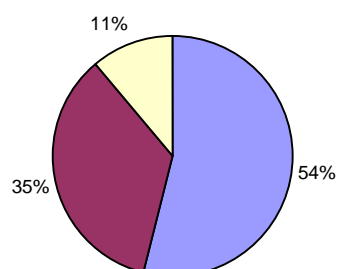
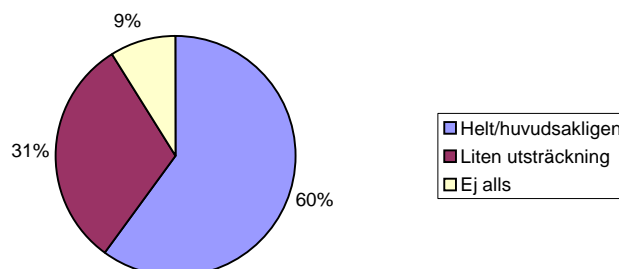

Diagram D6:2 Nuvarande arbete (ej första arbetet). Överensstämmer arbetsuppgifterna med dina förväntningar under utbildningen?

Är det ett problem att något färre än hälften av respondenterna fått se sina förväntningar infriande i endast liten utsträckning eller till och med ej alls? Svaret på den frågan beror i vart fall i viss mån på vad sätt verkligheten avviker från förväntningarna. Respondenterna har tillfrågats om avvikelsernas karaktär. Frågans lydelse var "Om du ej svarat "Ja, helt" eller "Ja, i huvudsak" på fråga E6, ange då på vad sätt verkligheten avvek/avviker från dina förväntningar.

Vad gäller det första arbetet har 33 av de 87 respondenterna lämnat en kommentar, vilka återges här. De första 11 kommentarerna härrör från män, resterande från kvinnor:

- 1) För lite eget ansvar och möjligheter till egna lösningar
- 2) Ingen arbetsrätt ingick i programmet, vilket måste anses som en stor brist (denna person arbetade hos en arbetstagarorganisation)
- 3) Helt annan inriktning på arbetet
- 4) Om man gräver ner sig i juridiska "processer" får man inget gjort, köpt eller sålt.
- 5) Var ej juridiskt arbete; endast förvaltningsrättsliga inslag
- 6) Stressigare än väntat, för litet tid för att fatta välunderbyggda beslut
- 7) Mer ekonomi än jag förväntat. I större utsträckning fråga om att lösa praktiskt än att lösa på juridiskt sätt.
- 8) Givetvis mycket inriktat på skatterätt, vilket leder till att andra juridiska områden frångås.
- 9) Jag visste att arbetet inte hade med juridik att göra och detta var ett medvetet val. (Denna person bytte sedan arbetsuppgifter inom företaget och blev "chief legal officer and administrative director.")
- 10) Jobbet lutar mer (av eget val) mot finans än juridik.
- 11) I och med vidareutbildning arbetar jag med andra uppgifter än direkt juridiska. Dock har jag stor användning för min juridiska grund.
- 12) Jag hade nog trott att jag skulle ägna mig mer åt juridiska arbetsuppgifter, men har nu valt en annan bana.
- 13) Utbildning spelade ingen eller liten roll i det vardagliga arbetet.
- 14) Endast en liten del juridiskt arbete och mer direkt kund/konsumentkontakt än förväntat.
- 15) En väldigt smal och specialiserad del av juridiken som ej är affärsinriktad.

- 16) Jag hade nog trott att det skulle vara lättare att hitta arbete, eftersom jag tycker att utbildningen är bra, men här i södra regionen finns det ett motstånd.
- 17) Jag arbetar mycket mera med ekonomiska frågor än juridiska.
- 18) Inte tillräckligt krävande arbetsuppgifter.
- 19) Hade inte tänkt mig att arbeta med A-kassa.
- 20) Trodde det skulle vara svårt att erhålla anställning på förvaltningsdomstol.
- 21) Jag hade förväntat mig att jobba med juridik i mycket större omfattning än jag fick – även om jag hade stor nytta av mina kunskaper.
- 22) Avvikelsen beror inte på kvalitet eller innehåll hos utbildningen, utan på att jag valde att söka arbete som jag redan hade erfarenhet av innan utbildningen.
- 23) Inte fått någon introduktion eller hjälp att komma in i arbetsuppgifterna.
- 24) Praktikarbete – väldigt liten del juridik.
- 25) För lite ”eget juridiskt arbete” – det material jag fick var i huvudsak redan utformat på ett sådant sätt att jag fick ägna mig åt den rent språkliga granskningen.
- 26) Utlänningsrätt.
- 27) Inte så mycket djupare utredningar och analyser av rättsliga frågor.
- 28) Jag har väldigt liten användning av mina språkkunskaper och inga internationella kontakter.
- 29) Jag vill gärna ha ett jobb med mera internationell inriktning.
- 30) Jag arbetar inte med juridik då jag inte avslutade mina studier.
- 31) Jag arbetade på CSN under sommaren 2000. Jag har under min studietid varit tjänstledig pga. studier. Arbetade där tills jag började min nuvarande anställning i sept. 2000.
- 32) Ej kvalificerade arbetsuppgifter/ej anpassade utbildningar inom skattemyndigheten med hänsyn till utbildningen jag har.
- 33) Inte tillräckligt krävande uppgifter.

Vad gäller nuvarande arbete (som alltså ej är identiskt med det första arbetet) har 12 respondenter lämnat kommentarer. De fem första kommentarerna har gjorts av män och de följande sju följaktligen av kvinnor.

- 1) Programmet var ej särskilt operativt anpassat, de flesta lärare etc. saknade erforderlig erfarenheter från näringslivet eller motsvarande.
- 2) Om man gräver ner sig i juridiska ”processer” får man inget gjort, köpt eller sålt.
- 3) Endast ledande arbete, ej juridik.
- 4) För lite ren juridik
- 5) Huvuddelen av arbetstiden går åt för arbete som inte är av juridisk eller ekonomisk art.
- 6) Inte så mycket traditionell juridik, utan mer inriktat på försäljning och produktkännedom.
- 7) Första arbetet ledde till detta andra arbete. Här har jag nog större krav, men arbetsuppgifterna är inte vad jag väntat – jag kan mer. Utbildningen gav mer än vad jag gör nu.
- 8) Trodde det skulle vara svårt att erhålla arbete med förvaltningsjuridiska arbetsuppgifter.
- 9) Trodde jag skulle jobba mer med juridik även på mitt nuvarande arbete, men jag har definitivt nytta av både mina ekonomiska och juridiska kunskaper i mitt arbete. Mycket av materialet handlar t.ex. om ny lagstiftning och redovisning/revision.
- 10) Avtalsskrivning, affärsjuridiska spörsmål, marknadsanalyser.
- 11) Rutinarbete. Underkvalificerade arbetsuppgifter etc. (Skattemyndigheten).
- 12) Jag arbetar ej med juridik, jag tog examen i ekonomi.

När arbetsuppgifterna för den ”nybakade” affärsjuristen inte överensstämmer med dennes förväntningar under studietiden, består avvikelsen – av kommentarerna ovan att döma – oftast i ettdera av tre förhållanden: 1) Det juridiska innehållet i arbetet består inte i så hög

utsträckning som väntat i att lösa direkta juridiska problem 2) Arbetet innehåller fler ekonomiska frågor än förväntat 3) Arbetsuppgifterna är ej av så kvalificerad art som förväntat. De två första avvikelserna är rimligen i första hand ett resultat av den ovan påpekade bristen på tydliga och realistiska beskrivningar av vad jurister utanför rättsväsendet (och ekonomer) faktiskt arbetar med. Den tredje typen av avvikelse är sannolikt vanlig i fråga om många generalistutbildades första anställning.

Två andra viktiga faktorer vid bedömningen av det allvarliga i den konstaterade avvikelsen, mellan förväntningar och verklighet, är i vad mån vederbörande anser sina arbetsuppgifter vara relevanta i förhållande till den utbildning hon/han genomgått respektive hur nöjd eller missnöjd hon/han i dag är med att ha valt Affärsjuridiska programmet i Linköping. Båda dessa faktorer belyses av enkätsvaren. Upplevd grad av relevans hos arbetsuppgifterna i förhållande till utbildningens innehåll framgår av nedanstående diagram. Den andra faktorn behandlas närmare i avsnitt F, men det kan vara på sin plats att redan här nämna att 55 % av respondenterna är mycket nöjda med sitt val, 33,5 % är ganska nöjda, 10,5% är varken nöjda eller missnöjda, 1 % är ganska missnöjd och ingen är mycket missnöjd.

Diagram D6:3 Hela populationen.
Anser du att dina nuvarande arbetsuppgifter är relevanta i förhållande till din postgymnasiala utbildning?

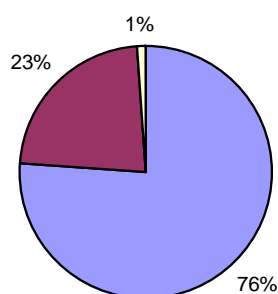
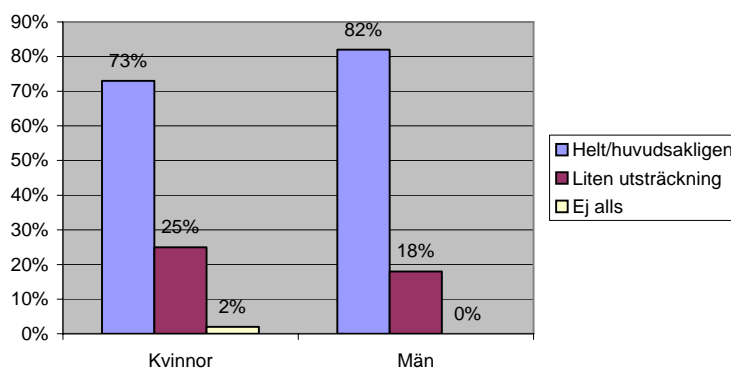

Diagram D6:4 Kvinnor respektive män.
Anser du att dina nuvarande arbetsuppgifter är relevanta i förhållande till din postgymnasiala utbildning?

Som synes upplever tre fjärdedelar av respondenterna att deras nuvarande arbetsuppgifter (vilket för 56 % av respondenterna är arbetsuppgifterna i den första anställningen) är relevanta i förhållande till deras utbildning. Möjligen är det så kvinnorna i något högre grad än männen finner sina arbetsuppgifter mindre relevanta.

I belysning av dels den mycket höga andelen personer som är nöjda med att ha valt Affärsjuridiska programmet i Linköping, dels den höga andelen personer som redan under sin första anställning upplever sina arbetsuppgifter som relevanta i förhållande till sin utbildning, är det mindre oroande att knappt hälften inte har fått sina förväntningar under studietiden, angående de kommande arbetsuppgifterna, uppfyllda.

E: Lön och löneutveckling

Av nedanstående tabeller och diagram kan bl.a. följande utläsas

I: Att medianingångslönen ökar med 500 kr per år, medan ingångslönen för den övre kvartilen ökar med 1.000 kr per år.

II: Att medianlönen efter ett års anställning är 19.000 kr, efter två år 22.500 kr, efter tre år 23.500 kr och efter fyra år 25.000 kr samt att den övre kvartilen har avsevärt högre lön. Redan efter fyra yrkesverksamma år skiljer det hela 9.000 kr i månaden mellan undre och övre kvartil.

III: Att 30 % av de yrkesverksamma inom årskullarna 94-96 har en månadslön om minst 25.000 kr.

IV: Att redan ingångslönen är högre i privat tjänst än i offentlig tjänst och att löneskillnaden snabbt blir allt större med antal anställningsår.

V: Att kvinnor och män får i stort sett samma lön när de börjar arbeta och att löneutvecklingen är den samma för båda könen för dem som är offentliganställda. De privatanställda männen medianlön är 6.500 kr högre än de privatanställda kvinnornas och 9.500 kr högre än medianlönen för de offentliganställda männen/offentliganställda kvinnorna. Medan 57 % av alla män i svarspopulationen år 2001 hade en månadslön om minst 25.000 kr, var det bara 9% av kvinnorna som hade nått denna lön. Att denna skillnad mellan lönerna för män och kvinnor inte beror på att männen i populationen har en högre medianålder än kvinnorna (se Avsnitt A3), framgår av diagram E1 nedan. Detta diagram visar att gruppen äldre män inte är överrepresenterad bland de män som har minst 25.000 kr i månadslön.

Tabell E1: Ingångslön

Började arbeta	Antal	Undre kvartil	Median	Övre kvartil
1997	6	14.000	15.000	15.500
1998	14	15.000	16.500	18.000
1999	18	16.000	17.000	19.000
2000	28	16.500	17.500	20.000
2001	7	17.000	18.000	21.000

Tabell E2: Lön år 2001

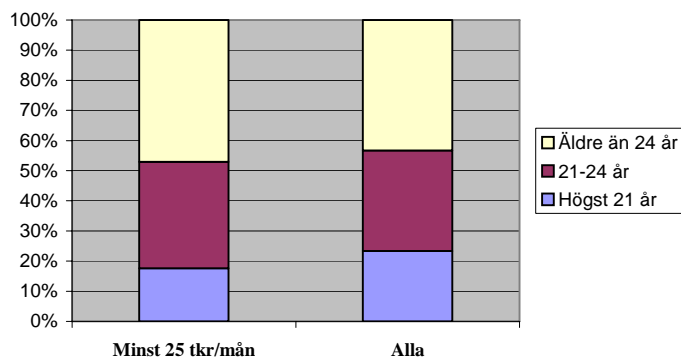
Började arbeta	Antal	Undre kvartil	Median	Övre kvartil
1997	5	19.500	25.000	28.500
1998	11	18.750	23.500	30.000
1999	19	20.000	22.500	28.250
2000	26	17.000	19.000	21.500

Tabell E3: Lön i privat respektive offentlig tjänst, hela populationen

		Undre kvartil	Median	Övre kvartil	Det finns 22 personer som år 2001 hade minst 25.000 kr i månadslön. Av dessa innehade 11 privat tjänst, 3 tjänst i en statlig myndighet, 1 i ett offentligägt bolag, 1 i en organisation och 1 har ej uppgivit vilken bransch arbetsgivaren tillhör.
In-gångs-lön	Privat	16.000	17.500	19.500	
	Offentlig	15.500	16.500	18.000	
Lön år 2001	Privat	21.000	22.000	28.000	
	Offentlig	17.500	18.500	21.750	

Tabell E4: Medianlön och kön, hela populationen

		Privat	Offentlig	Det finns 22 personer som år 2001 hade minst 25.000 kr i månadslön. Av dessa var 5 kvinnor (av 57, dvs. 9%) och 17 var män (av 30, dvs. 57 %).
In-gångs-lön	Kvinnor	17.000	16.500	
	Män	18.000	16.000	
Lön år 2001	Kvinnor	21.500	18.500	
	Män	28.000	18.500	

Diagram E1: Lön och ålder (män)

F: Affärsjuristernas uppfattning om sin utbildning

Frågorna i denna avslutande del av enkäten var avsedda att ge information om hur våra studenter, efter att under något/några år ha varit ute i yrkeslivet, värderar sin utbildning från det Affärsjuridiska programmet i Linköping.

F1: Hur nöjda är respondenterna idag med att de valde Affärsjuridiska programmet i Linköping?

Det är en mycket positiv inställning till den utbildning som programmet inneburit som kommer till uttryck i enkätsvaren. Medianvärdet är "Mycket nöjd" för alla årskullarna och totalt är det hela 89% som är antingen mycket nöjda eller ganska nöjda. Ingen enda person är mycket missnöjd medan en person är ganska missnöjd.

Diagram F1:1 Nöjd med ditt val av AJP?

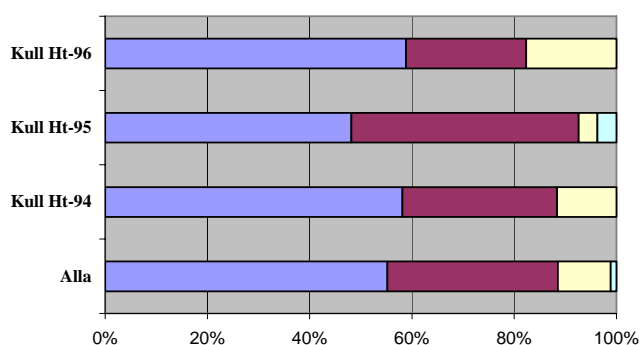
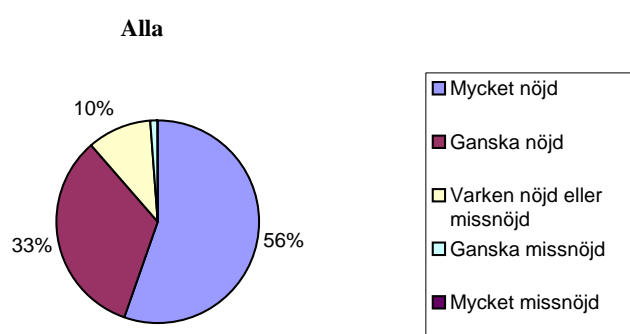

Diagram F1:2 Nöjd med ditt val av AJP?

De som inte var nöjda med att ha valt Affärsjuridiska programmet i Linköping ombads ange vilken utbildning vederbörande önskar att hon/han valt istället. Det är totalt fem personer (dvs. knappt 6 %), som uppgivit att de önskar att de valt en annan utbildning.

Nr 1: Önskar att han (äldre än 24 år) valt en juris kandidatutbildning

Nr 2: Önskar att hon (äldre än 24 år) valt en dubbel kandidatexamen i juridik och ekonomi

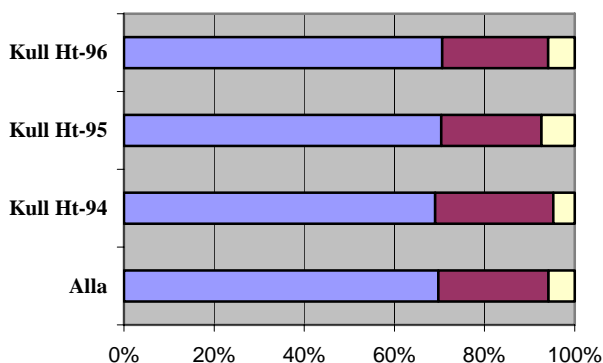
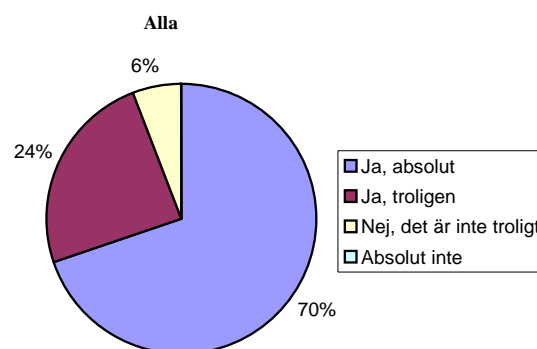
Nr 3: Önskar att hon (yngre än 21 år) valt en renodlad juridisk eller ekonomisk utbildningen eller också ett helt annat ämnesområde

Nr 4: Önskar att han (21-24 år) valt en juris kandidatutbildning i Uppsala alternativt Göteborg eller också en internationell ekonomutbildning

Nr 5: Önskar att han (äldre än 24 år) valt fristående kurser "utifrån direkt intresse".

F2: Anser respondenterna att de kan rekommendera andra att söka till Affärsjuridiska programmet i Linköping?

Hela 70% av respondenterna svarar "Ja, absolut" på frågan om de tycker att de kan rekommendera andra att söka till Affärsjuridiska programmet i Linköping. Ytterligare 24 % anser det troligt att de skulle ge en sådan rekommendation. (Diagram finns på nästa sida.) Andelen positiva svar är således ännu högre för denna fråga än för den föregående. Rimligen betyder detta att förhållandet att några inte är nöjda med att ha valt Affärsjuridiska programmet i ganska hög grad beror på annat än programmets innehåll och/eller genomförande. Detta är något som också bekräftas av resultatet av Enkät 2.

Diagram F2:1 Kan du rekommendera AJP?**Diagram F2:2** Kan du rekommendera AJP?

F3: Vad i utbildningen på Affärsjuridiska programmet tycker respondenterna att de idag har mest nytta av?

Här fick respondenterna markera högst fem av följande femton alternativ. Förkortningen, som anges i anslutning till varje svarsalternativ, är den förkortning som återfinns i tabeller och diagram på följande sidor.

- ! Blandningen av ekonomi, språk och juridik (**ESJ**)
- ! Blandningen av ekonomi och juridik (**EJ**)
- ! Blandningen av språk och juridik (**SJ**)
- ! Att skriva PM, inlämningsuppgifter etc (**PM**)
- ! Att skriva uppsats (**Upps.**)
- ! Att delta i seminarier (**Sem.**)
- ! Att få genomföra muntliga presentationer (**MP**)
- ! Att diskutera med medstudenter i olika arbetsgrupper (**Arbg.**)
- ! Träningen i att finna källmaterial (**Källm.**)
- ! Undervisningen i materiell rätt ("regelkunskap") (**MR**)
- !Handledning och andra samtal med lärarna (**Handl.**)
- ! Träningen i att genomföra uppgifter tillsammans med andra (**Samarb.**)
- ! Studierna utomlands (Har du studerat utomlands? ! Ja ! Nej) (**Utl.stud.**)
- ! Samarbetet med mitt fadderföretag (**F-ftg.**)
- ! Annat, nämligen

Av nedanstående tabeller och diagram kan bl.a. följande utläsas.

I: Utbildningsmoment som kräver aktiv kunskapsbildning/kunskapsbearbetning upplevs som något man sedan har mycket stor nytta av yrkeslivet.

II: Det samma gäller om utbildningsinslag som tränar förmågan att formulera sig väl, såväl i tal som i skrift.

III: Utbildningsmoment som ger träning i att finna källmaterial är minst lika nyttiga som undervisning i materiell rätt.

IV: Det inslag i utbildningen som oftast nämns bland de fem som man har haft mest nytta av är "att skriva PM, inlämningsuppgifter etc.". Hela 70 % av respondenterna nämner detta inslag. Det finns inga skillnader, i fråga om uppskattningen av detta utbildningsinslag, mellan kvinnor och män eller mellan åldersgrupperna.

V: Som nummer två i "nyttighetsgrad" kommer "blandningen av ekonomi och juridik" samt "att skriva uppsats", som båda nämns av drygt hälften.

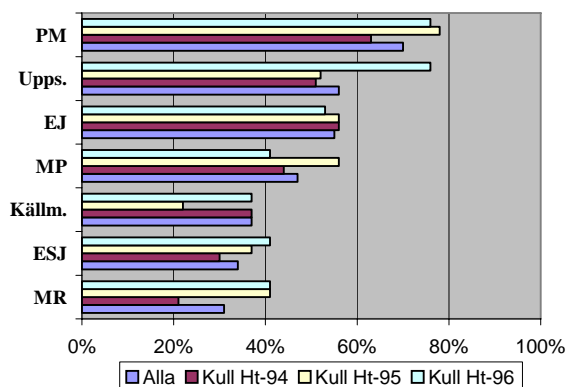
VI: Medan andelen, som nämner "blandningen av ekonomi och juridik" som ett av de fem nyttigaste inslagen i utbildningen, är densamma (drygt 50%) i alla tre årskullarna, stiger andelen som framhåller "blandningen av ekonomi, språk och juridik" från 30% i kullen Ht-94 till 41% i kullen Ht-96. Det finns ingen skillnad mellan män och kvinnor ifråga om upplevd

nytta av treklangen ”ekonomi, språk och juridik” respektive upplevd nytta av tvåklangen. ”ekonomi och juridik”. Däremot är det så att de yngsta männen och, än mer, de yngsta kvinnorna är överrepresenterade bland dem som nämner treklangen. Sannolikt är det detta mönster som ligger bakom den i första meningen nämnda skillnaden mellan den första och de två senare årskullarna. Som framgår av diagram A3:3 är andelen kvinnor yngre än 21 år klart högre i de två senare årskullarna än i den första. Intressant är att denna överrepresentation för den yngsta gruppen i det närmaste helt motsvaras av en underrepresentation av mellangruppen. Detta gäller i synnerhet för kvinnorna. Den äldsta gruppen är således vare sig under- eller överrepresenterad och detta gäller bland såväl kvinnorna som männen. Men vad detta mönster beror på ger enkäten inga upplysningar om¹.

VII: Medan inslaget ”undervisningen i materiell rätt” kommer först på tionde plats (av 15) för kullen Ht-94, kommer det på fjärde plats för de båda senare årskullarna. Vidare är det så att kvinnorna är något överrepresenterade bland dem som anser att undervisningen i materiell rätt har visat sig vara ett av de fem nyttigaste inslagen i utbildningen. Bland de män som har med detta inslag på sin ”fem-i- topp-lista” är den yngsta gruppen klart överrepresenterad. Någon motsvarande snedfördelning mellan åldersgrupperna återfinns ej bland kvinnorna. Huruvida dessa mönster speglar olikheter mellan män och kvinnor och mellan unga och något äldre män ifråga om arbetsuppgifter kan inte avgöras med hjälp av enkäten, men de påvisade löneskillnaderna i avsnitt E kan möjligtvis tyda på att kvinnorna och de yngsta männen i högre utsträckning har rena handläggaruppgifter, för vilkas fullgörande goda kunskaper om de aktuella lagreglerna är av nöden.

Tabell och diagram F3:1 Andelen respondenter som markerat visst alternativ som ett av de fem inslag i utbildningen som de tycker att de idag har mest nytta av

	Alla	Kull Ht-94	Kull Ht-95	Kull Ht-96
PM	70%	63%	78%	76%
Upps.	56%	51%	52%	76%
EJ	55%	56%	56%	53%
MP	47%	44%	56%	41%
Källm.	37%	37%	22%	37%
ESJ	34%	30%	37%	41%
MR	31%	21%	41%	41%
Samarb.	24%	26%	30%	12%
Utl.stud.	24%	21%	37%	12%
Arbg.	22%	33%	11%	12%
Sem.	20%	23%	11%	24%
F-ftg.	14%	9%	22%	12%
Handl.	11%	16%	11%	0%
SJ	3%	2%	7%	0%
Annat	3%	7%	0%	0%

¹ En gissning är att den upplevda nyttan har ett nära samband med vederbörandes inställning till att använda sig av tyska respektive franska (när detta är ”gångbart”) istället för engelska och att denna inställning i sin tur har ett nära samband med hur motiverad man var att lägga ner det oftast ganska betydande arbete på språkstudierna som krävs för att uppnå sådana färdigheter att man ”känner sig bekväm” med språket ifråga. Den yngsta gruppen har sina språkkunskaper från gymnasiet i behåll i större utsträckning än de båda äldre grupperna och då tar språkstudierna måhända inte ”emot” lika mycket som för dem som har sina gymnasieår längre tillbaka i tiden. För mellangruppen kan då – i högre grad än för den äldsta gruppen – ett alternativ vara att inte lägga ner mer tid på språkstudierna än vad som är absolut nödvändigt för att få godkänt betyg, i tanke att efter det att programstudierna är avklarade istället förbättra språkkunskaperna genom att studera utomlands. Det finns då en tydlig risk att dessa kompletterande studier inte blir av.

Diagram F3:2 Hur de kvinnor/män, som anser sig haft mest nytta av visst utbildningsinslag, fördelar sig på åldersgrupper, jämfört med hur hela gruppen kvinnor/män fördelar sig på samma åldersgrupper

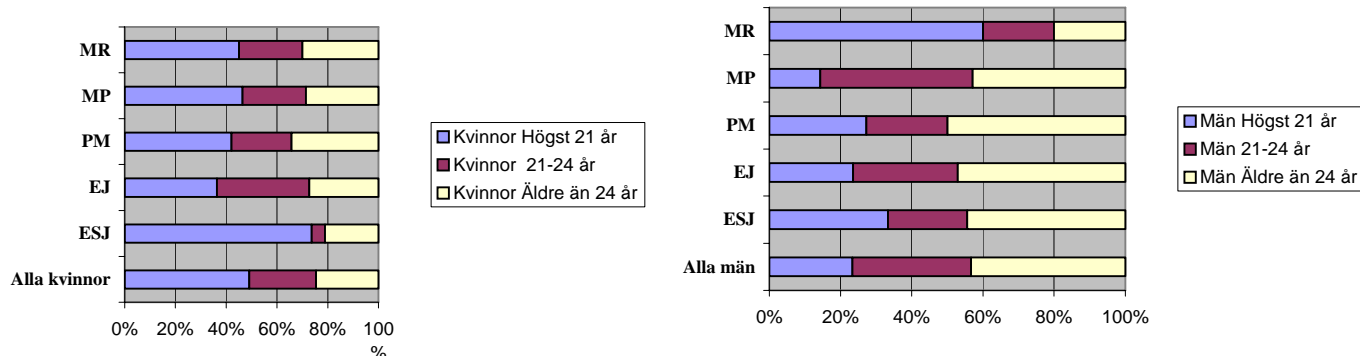
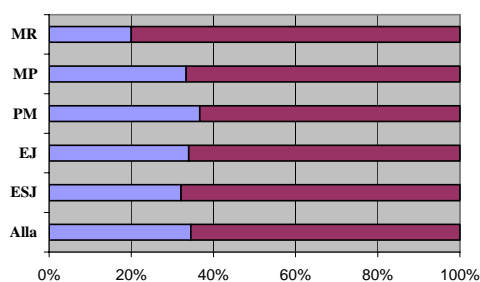

Diagram F3:3 Hur de, som anser sig haft mest nytta av visst utbildningsinslag, fördelar sig på kön, jämfört med könsfördelningen i hela populationen

F4:Innehåll och pedagogiska former

F4:1 Inledning

Enkäten innehöll följande frågor, avsedda att ytterligare belysa respondenternas uppfattning om programmets innehåll och pedagogiska former. Samtliga frågor angavs uttryckligen avse såväl ämnesinnehåll som pedagogiska former.

Vad önskar du idag hade ingått i utbildningen, av sådant som inte alls ingick?

Vad önskar du idag, att det hade ingått mer av i utbildningen än det gjorde?

Vad önskar du idag, att det hade ingått mindre av i utbildningen än det gjorde?

Vad önskar du idag, att det inte ingått någonting alls av i utbildningen?

Vad, av det du önskat mer av är så väsentligt att det bör införas, även om det innebär att något som ingick i din utbildning måste minskas kraftigt/helt slopas?

Om du svarat ja på föregående fråga, vad är det då som kan minskas kraftigt/helt slopas?

Anser du att något av det du önskat mer av kan införas utan att något annat minskas/slopas (dvs. ryms det ändå inom ramen för de 160 studieveckor)?

Omkring en tredjedel av alla som besvarat enkäten, har bidragit med synpunkter under en eller flera av de ovan angivna frågorna. Den bild svaren ger är långt ifrån entydig; det några önskat ha mer av, finner andra höra till det som kan minskas eller helt utgå! Men det finns även några frågor där det råder en större enighet och det är dessa som tas upp här.

F4:2 Juridik

I fråga om juridik finns det ingen del som mer än någon enstaka person önskat sig mindre av, förutom rättsfilosofi som en handfull personer tycker sig ha kunnat undvara. Men det finns även några som tvärt om önskar sig mer rättsfilosofi, värdeteori och etik. De två områden av juridiken som flest önskat sig mer av/att det ingått i utbildningen är straffrätt och arbetsrätt, som vardera har sex förespråkare. Här kan nämnas att det numera är möjligt att läsa båda ämnena på sommaruniversitetet, samt att det är under utredning i vad mån ekonomisk straffrätt kan utökas från nuvarande en och en halv poäng (som uppnås inom ramen för kursen Kredit- och obeståndsrätt) och ges som en egen kurs. I övrigt nämns ämnen som folkrätt (kan numera läsas på sommaruniversitetet), bankrätt/börsrätt/finansrätt/värdepappersrätt, processrätt, IT-rätt, internationell skatterätt, internationell avtalsrätt, komparativ rätt, transporträtt, konkurrensrätt, marknadsrätt och förvaltningsrätt.

F4:3 Upprätta juridiska dokument

Ett relativt frekvent önskemål (ett tiotal personer) gäller vad som en av respondenterna kallat ”praktisk avtalsrätt och dokumenthantering”. Här återkommer formuleringar som de följande: avtalsuppbyggnad och träning i avtalsskrivning – få förutsättningar och utifrån dessa självständigt skapa avtal; mer praktiska övningar i t.ex. avtalsrätt – tenta på materiell rätt och ett upprättande av ett avtal; dokumentskrivning – inlagor, svaromål, anmälningar till PRV; genomgång av vanliga standardavtal – skriva avtal; genomgång av ”typavtal”; fallgröpar, ämnesspecifika frågor, öva skriva avtal.

Dessa önskemål reser frågan i vilken utsträckning det är önskvärt/lämpligt/rationellt att inom ramen för en universitetsutbildning erbjuda möjlighet att inhämta praktisk yrkeskunskap av denna art, men detta är knappast plasten för den diskussionen.

F4:4 Språk

Ca tio personer hade föredragit att läsa färre poäng i språk, med hänvisning till att språk ”lärt man sig klart bäst genom att studera/arbota utomlands”. Men samtidigt finns det ett par som gärna hade sett fler språkpoäng och andra som velat få veta mera om skillnader och likheter mellan olika europeiska länders kulturer. Den vanligaste synpunkten är man önskar sig möjlighet att läsa ”affärsengelska/engelskt fackspråk/juridisk engelska”. Några vill enbart läsa engelska, medan andra vill läsa både engelska och tyska eller franska. Här kan nämnas att det fr.o.m. ht-02 kommer att finnas möjlighet att läsa fem poäng i juridisk engelska som en valbar ”extra-kurs”.

F4:5 Ekonomi

Även ifråga om ekonomi är åsikterna delade, dvs. några vill ha mer - andra mindre. Det man oftast vill ha mer av är redovisning, men enstaka röster höjs för såväl marknadsföring som strategi. De som vill ha mindre ekonomi nämner antingen organisationsteori eller finansiell planering/finansteori som lämplig ”minskningskandidat”. Det framhålls även att det vore önskvärt med en djupare gående integration mellan ekonomi och juridik. Här nämns grupparbete över ämnesgränserna som ett möjligt sätt, liksom ”praktiska workshops med representanter från näringslivet” och ”samprojekt med andra utbildningar”. Vidare efterlyses fler lärare med kunskap om både ekonomi och juridik.

F4:6 Tala, skriva, argumentera och förhandla

Det framförs inte så få önskemål om en utökning ifråga om sådana moment som nämns i rubriken, särskilt ifråga om praktiska (affärs-) förhandlingsövningar och muntliga presentationer. Men man vill även ha fler PM att skriva och fler seminarier och diskussionsgrupper. Två personer önskar sig ”högre krav på redovisning, både skriftligt och muntligt”. Här bör

nämnas att inslagen av denna art är betydligt fler idag än vad de var när flertalet av respondenterna studerade på programmet.

F4:7 Undervisnings- och examinationsformer

En person önskar fler lektioner, men denne är allt av döma en ”udda röst”. Vad som annars framkommer är den höga uppskattningen av ”studentaktiva” lärtillfällen. Man önskar sig sådant som fler uppgifter som kräver letande efter källmaterial, särskilt vad avser EG/EU-rätt, rollspel, praktik, konversationsövningar, obligatorisk fadderföretagsperiod, fler grupparbeten, fler PM, fler inlämningsuppgifter och fler hemtentor. Man vill ha färre ”regelmässiga tentor” och färre föreläsningar som ej ger något utöver vad som står i böckerna,

F5: Studietakten

På frågan ” När du idag ser tillbaka på studietiden, tycker du då att studietakten var Mycket för hög, För hög, Lagom, För låg, Mycket för låg”, svarar 69% att den var lagom. Men så pass stor andel som 24 % anser att takten var för låg, medan endast 7% svarar att den var för hög. Intrycket av att studenternas studiekapacitet inte tagits fullt ut i bruk, förstärks av de kommentarer som sex respondenter bifogat sina svar. Nämnas bör att successiva förändringar av kursers utformning har lett till att studierna numera är mera tidskrävande.

Tre av de sex personer som angivit att studietakten var för hög har modererat sina svar enligt följande:

Nr 1: Tidvis, men å andra sidan skall det vara tufft att studera på universitet.

Nr 2: Dock arbetade jag en hel del under tiden, samt pendlande.

Nr 3: Vissa kurser, resten lagom

Två av de 59 personer som angivit att studietakten var lagom tillfogar följande:

Nr 1: Eftersom man kunde läsa att välja mer.

Nr 2: Kraven var mycket höga, på gott och ont

En av de 20 personer som angivit att studietakten var för låg, tillägger ”även om jag vet att den antagligen är högst på fil.fak.”.

F6: I vilken grad uppfyllde utbildningen de uppställda målen?

Respondenterna fick ta ställning till följande: Programledningen vill att utbildningen skall kännetecknas av nedan angivna faktorer. Anser du att din utbildning motsvarar den beskrivningen?

De angivna faktorerna var följande. (Förkortningen, som anges i anslutning till varje faktor, är den förkortning som återfinns i tabeller och diagram här nedan).

Goda möjligheter till personlig utveckling (**PUt**)

Gott samarbete mellan studenterna (**GSS**)

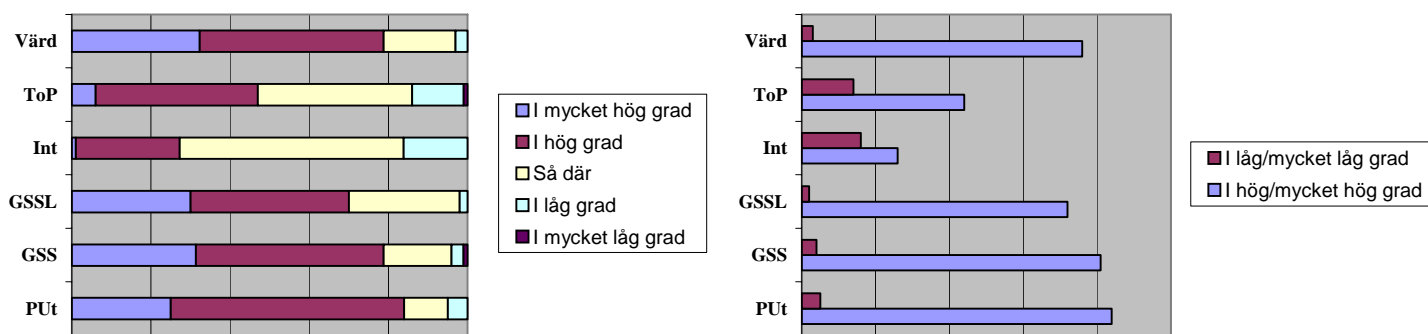
Gott samarbete mellan studenterna och lärarna (**GSSL**)

Integration mellan ingående ämnen (**Int**)

Betoning av nyttan av såväl teori som praktik (**ToP**)

Insikten att juridisk verksamhet kräver förmåga att argumentera och ta ställning i värdefrågor (**Värd**)

Diagram F6:1 och Diagram F6:2 I vilken grad uppfyllde utbildningen de uppställda målen?

Som synes anser tre fjärdedelar av respondenterna att utbildningen i hög eller mycket hög grad kännetecknas av såväl goda möjligheter till personlig utveckling, gott samarbete mellan studenterna och mellan studenterna och lärarna som av insikten att juridisk verksamhet kräver förmåga att argumentera och ta ställning i värdefrågor. I dessa delar har utbildningen på Affärsjuridiska programmet således redan under sina första år fått en sådan utformning att en mycket hög grad av måluppfyllelse nåtts. Sämre är det beställt med de två återstående målen. Arbetet med att på ett ändamålsenligt sätt integrera språk, juridik och ekonomi pågår dock kontinuerligt och idag har den nått klart längre, särskilt ifråga om integrationen mellan språk och juridik. Inslaget av mer praktiskt inriktade moment, i form av t.ex. förhandlingsövningar, avtalsgranskning, bolagstämmospel etc. har också successivt ökat.

Enkät 2

A: Beskrivning av populationen

A1: Vilka ingick i urvalet?

Enkäten sändes ut till de 17 personer som avbröt sina studier på Affärsjuridiska programmet efter högst fyra terminer. Av dessa 17 personer antogs sju höstterminen 1994 (till termin 1), två höstterminen 1995 och åtta höstterminen 1996.

Tabell A1 Populationerna för Enkät 1 respektive Enkät 2

	Kull Ht-94	Kull Ht-95	Kull Ht-96
Antal registrerade på termin 7	4		
Antal registrerade på termin 5	14		
Antal registrerade på termin 1	41	40	45
Påbörjade aldrig studierna		-2	
Avbrutit studierna efter högst fyra terminers studier (Enkät 2)	-7	-2	-8
Bedriver ännu studier på programmet	-2	-4	-18
Lämnat programmet efter minst fem terminers studier (<i>Enkät 1</i>)	50	32	19

A2: Är de som svarat representativa för dem som tillfrågats?

Totalt 11 personer (65%) har besvarat enkäten. Med tanke på grunden för urvalet, dvs. studieavbrott, är svarsfrekvensen god. Mot bakgrund av att den tillfrågade guppen är så liten att en enda person utgör en betydande procentandel, framstår det som berättigat att säga att fördelningen på årskullar bland dem som besvarat enkäten på det hela taget är densamma som för hela populationen. Detsamma gäller andelen kvinnor respektive män.

Tabell A2:1 Andelen kvinnor/män i urvalet respektive svarspopulationen

	Urvalet för Enkät 1 (101 personer)		Urvalet för Enkät 2 (17 personer)		De som besvarat Enkät 2 (11 personer)	
	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män	Kvinnor	Män
Kull Ht-94	54%	46%	71% (5 st)	29% (2 st)	75% (3 st)	25% (1 st)
Kull Ht-95	81%	19%	100% (2 st)	0%	100% (2 st)	0%
Kull Ht-96	68%	32%	87% (7 st)	13% (1 st)	100% (5 st)	0%

Huruvida de båda grupperna överensstämmer även i fråga om åldersfördelning har ej kunnat kontrolleras. Däremot kan konstateras att åldersfördelningen bland dem som besvarat Enkät 2 stämmer väl överens med åldersfördelningen bland dem som besvarat Enkät 1 (se tabell A2:2 på nästa sida).

Tabell A2:2 Åldersfördelningen bland dem som besvarat Enkät 1 respektive Enkät 2

Ålder vid antagningen	De som besvarat Enkät 1	De som besvarat Enkät 2
Mindre än 21 år	40%	36%
21 år - 24 år	29%	28%
Mer än 24 år	31%	36%

B: Studietid och avbrottsfrekvens

Hur lång tid de elva personer som besvarat enkäten har studerat på Affärsjuridiska programmet framgår nedan. I samma tabell återfinns även uppgifter om studietiden för alla 17 personerna som ingår i urvalet för Enkät 2.

Tabell B1 Studietid för dem som ingår i urvalet för Enkät 2

	I mindre än en termin	I en termin	I mer än en termin, men ej två terminer	I två terminer	I mer än två terminer, men ej tre terminer	I tre terminer	I mer än tre terminer, men ej i fyra terminer	I fyra terminer
De som svarat	4	2	0	3	0	1	0	1
Alla	6	3	0	5	0	2	0	1

Är avbrottsfrekvensen hög eller låg? Högskoleverket har genomfört en undersökning av studieresultaten för alla som påbörjade högskolestudier läsåret 1993-1994². Enligt denna avbryter en av fyra (25 %) utbildningen innan de hunnit genomföra ett års studier. Någon uppgift om avbrottsfrekvensen för särskilda utbildningar finns ej. Av de sju personer som ingår i urvalet för Enkät 2, är det nio som slutat sina studier så tidigt. Dessa nio utgör något mer än 7% av de 124 personer (41+40-2+45, se tabell A1) som påbörjade studier på Affärsjuridiska programmet i Linköping under 1994-1996. Således var det endast en av tretton nybörjare på programmet som avbröt utbildningen innan de hunnit genomföra ett års studier. Avbrottsfrekvensen för dessa tre årskullar är alltså avsevärt lägre än den genomsnittliga för alla högskolestuderanden. Genom den statistik som programledningen för år avbrottsfrekvensen även för övriga årskullar känd och återges i tabellen nedan. Som synes står sig trenden med en låg avbrottsfrekvens.

Tabell B2 Hur många av nybörjarna på Affärsjuridiska programmet har slutat innan de genomfört ett års studier. Kullarna Ht-94--Ht-00

	Ht-94	Ht-95	Ht-96	Ht-97	Ht-98	Ht-99	Ht-00
Antal som påbörjade studierna	41	38	45	40	43	43	53
Antal som ej genomfört ett helt års studier	4	2	3	2	4	3	3
Procentandel	10	5	7	5	9	7	6

² Högskoleverkets rapportserie 2001:28 R, november 2001

C: Studieavbrottet

Vid frågan om varför man valt att avbryta studierna på Affärsjuridiska programmet fanns nio svarsalternativ angivna förutom ett öppet svarsalternativ. Så här svarade de elva personerna.

Tabell C1 Orsaken till studieavbrottet

Orsak	Antal	Kommentarer
Jag fann att jag inte ville bli jurist	3	Alla tre har också uppgivit ytterligare var sin orsak; Jag trivdes inte med Linköping som bostadsort; Jag kände mig inte väl behandlad av lärarna resp. Jag kände mig inte väl behandlad av mina medstudenter
Jag fann att jag ville ha möjlighet att få sådana arbeten som kräver en jur.kand.examen	2	
Jag bedömde att en affärsjuridisk magisterexamen inte skulle ge mig konkurrenskraft på arbetsmarknaden	1	Denna person uppgav också orsaken Jag kände mig inte väl behandlad av mina medstudenter, med tilläget ”av vissa av mina medstudenter”.
Jag fann undervisningen vara av låg kvalitet	0	Vid detta svarsalternativ har en skrivit ”Absolut inte”.
Jag trivdes inte med undervisningens uppläggning	1	Detta utvecklades på följande sätt av respondenten: ”Orkade ej med tyskan. Var för omotiverad för att skriva uppsats.”
Jag kände mig inte väl behandlad av lärarna	1	Denna person har även uppgivit orsaken ”Jag fann att jag inte ville bli jurist”.
Jag kände mig inte väl behandlad av mina medstudenter	2	En av dessa två har även uppgivit orsaken ”Jag fann att jag inte ville bli jurist”. Den andra personen har även uppgivit orsaken ”Jag bedömde att en affärsjuridisk magisterexamen inte skulle ge mig konkurrenskraft på arbetsmarknaden”.
Jag trivdes inte med Linköping som bostadsort	2	En av dessa två har även uppgivit orsaken ”Jag fann att jag inte ville bli jurist”.
Jag trivdes bra med studierna och Linköping, men ville av personliga skäl byta studieort	1	Denna person tillade ”kom in på Stockholms universitet”.
Annat skäl	2	Vilka dessa andra skäl var efterfrågades ej i enkäten och respondenterna har ej heller spontant lämnat information därom

Studieavbrotten har alltså i de flesta fall sin grund i faktorer som ligger utanför universitetets/programledningens/programmets personals påverkansmöjligheter - givet att programmet inriktning skall lämnas oförändrad. Men även om det bara är en enda person som angivit ”Jag kände mig inte väl behandlad av lärarna” som en delorsak till studieavbrottet, bör den kritiken inte ”viftas bort”. I enkäten fanns även följande fråga: ”Om du inte kände dig väl behandlad av lärarna är vi tacksamma om du här nedan ville närmare beskriva på vad sätt du blev illa behandlad”. Endast en person (som studerat på programmet i tre terminer) har gjort så. Beskrivningen har följande lydelse: ”Ej anledning till avhoppet, men jag uppfattade stora delar av lärarkåren som ganska nonchalanta, ej engagerade i studenterna”. Det kan även noteras att två av de 87 personer som besvarat Enkät 1 har påpekat att ett par (namngivna)

lärare uppfattats som just nonchalanta och oengagerade. Påpekas kan att båda dessa lärare inte längre ingår i programmets lärarkår. Vid en bedömning av hur vanligt det kan vara att studenterna på Affärsjuridiska programmet upplever ”dåligt lärarskap”, kan ledning hämtas från resultatet av Enkät 1. På frågan i vad mån programmet kännetecknas av ”Gott samarbete mellan studenterna och lärarna” svarar 30 % ”I mycket hög grad”, 40 % ”I hög grad”, 28 % ”Så där” och 2% ”I låg grad”. Den slutsats som kan dras är att ”gott lärarskap” faktiskt kännetecknar utbildningen på Affärsjuridiska programmet, men att detta inte gäller för alla lärare i förhållande till alla studenter.

D: Arbete eller fortsatta studier?

Svaret på rubrikens fråga är oftast ”både - och”. Några fortsatte genast till den nya utbildningen och har hunnit avsluta denna och fått arbete. Någon har arbetat alltsedan studieavbrottet och läst universitetskurser parallellt. Andra åter arbetade en tid efter studieavbrottet för därefter börja på sin nya utbildning. En har utöver arbete och studier även varit föräldraledig.

Tabell D1 Arbete eller fortsatta studier?

Vad?	Antal
Arbetat som anställd	7
Arbetat i eget företag	0
Fortsatt att studera	11
Annat	1

Som synes har alla elva fortsatt att studera, om än inte alltid direkt efter det att hon/han avbrutit sina studier på Affärsjuridiska programmet. Det är mycket varierande utbildningar som personerna gått vidare till.

Jur.kand.: 1 person

Jur. kand. plus språk: 1 person

Läkarutbildningen vid Linköpings universitet: 1 person

Fastighetsmäklarprogrammet: 1 person

Personalvetarprogrammet i Uppsala: 1 person

Fristående kurser i juridik: 1 person

Redovisningskonsultutbildning på Statens skola för vuxna, Norrköping (tre terminer) samt

Komvux (1 termin): 1 person

Grundskollärare 4-9: 1 person

Psykologprogrammet: 1 person

Gymnasielärare samt Pol.mag: 1 person

Universitetsstudier i tyska, drama och bild samt folkhögskolekurs med textil inriktning:
1 person

E: Vad anser du idag om Affärsjuridiska programmet?

På frågan ”Tycker du att du kan rekommendera andra att söka till Affärsjuridiska programmet i Linköping?” svarar sex personer (55%) : Ja absolut (här återfinns de två som gått vidare till en juris kandidatutbildning) och fyra personer (36%): Ja, troligen. En person (9%) svarar ”Nej, det är inte troligt”.

På frågan ”Tycker du att den tid du lade ned på att studera på Affärsjuridiska programmet är ”bortkastad” tid?” blir svaret i fem fall (45%) ”Nej, absolut inte” och två personer (18%) svarar ”Nej, knappast”. Två personer svarar ”Varken ja eller nej” medan en person säger ”Ja, på det hela taget” och tillägger att ”Min kunskap är bra att ha, men ej värd tre terminer, nu i

efterhand när jag inte kommer att använda den i arbetet”. Den elfte personen - som studerat mindre än en termin på Affärsjuridiska programmet - finner att den studietiden var fullständigt bortkastad tid. Noteras kan att de två som gått vidare till en juris kandidatutbildning hör till dem som absolut inte finner sin tid på Affärsjuridiska programmet vara bortkastad tid.

F: Avslutande kommentar

Det är få studieavbrott på Affärsjuridiska programmet som beror på brister i Affärsjuridiska programmets innehåll eller genomförande. Huvudorsaken är istället att personerna finner att de vill slå in på en annan yrkesbana än den Affärsjuridiska programmet är tänkt att leda till. I lejonparten av dessa fall ligger denna andra yrkesbana helt utanför det juridiska yrkesfältet.

Tiden på Affärsjuridiska programmet har inte i något fall avskräckt vederbörande från fortsatta studier och de flesta tycker att tiden på Affärsjuridiska programmet är av värde för dem. Tio av elva personer har bevarat en klart positiv syn på programmet, trots beslutet att själva övergå till en annan utbildning.